

TRANSILVANIA

BULETIN DE TEHNICĂ A CULTURII

Nr. 5

ANUL 66 SEPTEMVRIE-OCTOMVRIE 1935

SIBIU

549

TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

Cuvânt la deschiderea Adunării generale din Satu-Mare

de **Dr. Iuliu Moldovan**,
Președintele „Astrei” culturale.

Au trecut 9 ani, de când la adunarea generală din Zălau, Asociațiunea noastră a hotărât, ca scopul principal al activității sale, să fie grija pentru prosperitatea biologică a poporului român. A înțeles prin aceasta atât prosperarea calitativă, deci fizică, mintală și morală în armonică dezvoltare, cât și sporirea numerică a elementului românesc. Cu toate că propunerea pornise din sânul secției medicale, nu considerațiuni de ordin sanitar au determinat-o, ci constatarea declinului biologic calitativ și cantitativ, care s'a manifestat și se manifestă totdeauna, când un materialism exagerat stăpânește concepția de viață, când o politică pur economică, oarbă față de necesitățile firești ale populațiunii și vizând exclusiv ameliorarea mediului de trai, conduce destinele statelor. Firesc era deci, ca Asociațiunea noastră, care are și ea rolul de a contribui și veghea la o evoluție cât se poate de fericită a poporului român, să ia lupta contra unei atari concepții de viață materialistă și contra atotputerniciei unor atari sisteme politice. Aceasta nu pentru limitatul scop al perfecționării organizațiunii noastre sanitare, ci pentru a preveni acel declin biologic și generaliza o nouă concepție de viață, capabilă să fie busola mai dreaptă a gândurilor și faptelor noastre, să pună omul nu mediul, familia și nu individul, neamul și nu so-

cietatea în centrul preocupărilor noastre; să ne arate, că dreptul nostru la ascensiune și validitate, este determinat nu de zestrea noastră materială, ci în primul rând de capacitatea noastră biologică atât de variabilă dela individ la individ; să îndrumeze și să ușureze drumul fiecăruia spre locul pe care merită să-l ocupe în mod optimal în societate în raport cu acea zestre biologică și să tindă, de a sport din generație în generație acel patrimoniu, mai hotărîtor pentru evoluția noastră în viitor decât orice altă bogăție. O concepție de viață biopolitică, deci care nu ademenește prin perspectiva feteirii maxime individuale sau prin promisiunea unei vieți îmbelșugate în bunuri pămîntești, câștigate fără trudă, luptă și suferință, ci pune binele familiei și al neamului deasupra binelui individual, admite și cere chiar luptă, concurența valorilor pentru terarhizarea și selecționarea lor dreaptă, admite și cere chiar jertfa și suferința acolo unde interesele neamului și ale credinței o fac necesară. O organizațiune socială, care nu permite parazitismul, exploatarea prin interese streine sau condamnarea indivizilor valizi și dornici de muncă, la șomaj, înfometare și nesiguranța zilei de mâine, de dragul capriciilor sau intereselor unei finanțe internaționale, a câtorva cruzi experimantatori pe spinarea multîmilor nesocotite în dreptul lor la viață, liniște și feteire. Norme de conducere însfârșit, pentru individ, neam și țară, simple, drepte, firești, cari prevăd și previn suferințe inutile, în contrast cu sistemele de gândire și conducere politică de azi, cari lipsite de busola cerințelor firești, în megalomania lor, în neînfrînata tendință spre exagerare și hipertrofie, întrebunțează populațiunea ca masă de experimantare și de exploatare, cu siguranța progresivei nenorociri, până când crize sau dezastre reglatoare restabilesc un echilibru, merit să fie foarte repede frânt prin începerea aceluiasi joc stinstru. Crize deci, cari, ca și cea de azi, nu sunt de ordin economice în primul rând, ci sunt crize de concepție de viață și vor dura sau se vor repeta atâta vreme cât dărnulește concepția greșită de viață.

Cu toată evidența acestor fapte, departe suntem de acceptarea, aplicarea sau chiar și înțelegerea generală a

conceptiei de viață biopolitice. Mai mult ca orișicând domină vechile sisteme de gândire și de organizare socială și numai la sate, în sinul țărănimii, viața decurge încă după norme, care corespund în parte cerințelor firești, accentuate de noi. Acolo aflăm încă o modestă așezare a vieții în cadrele limitate de capacitatea firească a fiecăruia, o viață sănătos îndrumată de o judecată dreaptă, bazată pe convingeri simple dar proprii, de o înțelepciune, ajutată de sentiment, tradiție și instincte sănătoase. Acolo aflăm o mai armonică funcțiune într'un echilibru dinamic al fizicului, minții și sufletului, adâncă înrădăcinare a întregii vieți în glia și natura, purificatoare și dătătoare de energie; o sfioasă mărginire în aspirațiuni, credință profundă, constanță și stabilitate în atitudini; cultul familiei înrădăcinate în trecut, cu o firească repartiție a obligațiilor între bărbat și femeie, părinți și copii; păstrarea ierarhiei valorilor morale și selecțiunea lor justă prin lupta necontentită cu forțele naturii, demnitatea omului mai liber din punct de vedere spiritual și material, stăpân pe ce este și ce are, oricât de puțin ar fi.

Dacă ne gândim, că fericirea cea mai mare o află omul în exteriorizarea cât se poate de perfectă a potențialităților sale innăscute, creind cu propriile sale forțe, oricât de modeste ar fi, valori utile, specifice lui, timbrate de individualitatea lui, atunci la sate, în sânul țărănimii avem încă condițiuni prielnice pentru păstrarea originalității individuale și etnice și exteriorizarea firească a potențialităților specifice fiecăruia. Acestor condițiuni li se datorește minunata artă țărănească, revărsări naturale, fără pretenții, din preaplina simțirii și adâncul gândirii țărănimii, creațiuni anonime spre binele patrimoniului etnic. În același timp, țărănimia a rămas prin natalitatea urcată cel mai important izvor de viață noi, de noi energie de luptă și rezistență pentru viitor.

Cine nu apreciază la justa lor valoare patrimoniul etnic și biologic datorit țărănimii? Cine nu dorește păstrarea și sporirea lor? Și totuși le vedem desconsiderate, din simplul motiv, că nu interesele țărănimii, ale fondului biologic, sunt azi hotărâtoare pentru mersul civilizației, ci

aspirațiile și interesele orașelor, ale intelectualilor. Aproape toată organizațiunea socială, toată viața publică este croită exclusiv pentru a le servi pe aceste.

Sunt azi de fapt două lumi deosebite aceea a orașelor și a satelor, aceea a intelectualului și a țărănimii, încât abia se mai pot înțelege, iar acela care s'a asimilat odată mentalității urbane, oricât de recentă i-ar fi proveniența din rural, atât de greu poate deveni din nou țăran, oricari ar fi eforturile pe care le depune. Orașele sunt caracterizate prin dominațiunea excesivă a rațiunii, tendința de a raționaliza totul, chiar și viața familiei; dominațiunea intereselor individuale și ale prezentului, supraîncărcarea unui creier, care limitat este și rămâne și nu poate ține pas cu sporirea progresivă a patrimoniului spiritual și totuși o forțează; cultul mediului și al banului și dominațiunea acelor calități, care servesc mai bine în goana neastâmpărată și niciodată saturată după bunuri și satisfacții lumești; răsturnarea ierarhiei valorilor morale; ocolirea luptei drepte deschise și a suferinței oțelitoare de energie; nesiguranța atitudinii, instabilitatea comportării, datorită unei judecăți, care nu este ancorată atât în convingeri proprii, deci consecvența, ci lucrează cu noțiuni împrumutate, schimbătoare, impuse prin curente spirituale sau autoritatea altora, lipsa de mărginire ostilă credinței și așezării juste a valorilor și favorabilă cosmopolitismului; un egoism nerespectuos față de înaintași, indiferent față de viitor, ostil alcătuirii și funcțiunii firești a familiei, prosperării și existenței chiar a neamului și însfârșit o educațiune, care suprimă originalitatea, denaturează personalitatea înlăturând scopul specific al existenței ei și impunându-i alte obiective, alte aspirațiuni, obligând-o să servească în primul rând alte interese, decât acele acomodate ei.

Doamnelor și Domnilor,

Înțelegeți acum, pentruece locuitorii centrelor industriale și urbane, stăpânii din punct de vedere spiritual și material de alții, rotește în mecanismul industriei, administrației sau organizațiunei, care îi salarizează, își pierd rostul unei

existențe independente, se elatină, lipsiți de forța convingerilor proprii și de siguranța gîlei proprii, la adierea fiecărui curent nou economic sau spiritual și sunt incapabili de a-și întrebunța în mod productiv forțele lor, imediat cum își încetează funcțiunea mecanismul de care depind. Înțelegeți pentruce tipul rural de așezare, mai firesc atît din punctul de vedere biologic cît și material, chiar mai rudimentar fiind, asigură o mai mare independență, o mai fericită rodire, asigură demnitatea omului întreg, echilibrat, o demnitate, care același poate să fie la cel mai umil țaran și la cel mai strălucit intelectual, căci ea nu depinde de bogăția calităților pozitive sau a patrimoniului social, ci de perfecțiunea armoniei între acele calități, oricât de modeste ar fi.

Răul însă nu se oprește la nesocotirea fondului biologic al țărănimii și nefiresca așezare a vieții la orașe. Lipsite de busola unul crez firesc, capabil să asigure evoluția dreaptă prin învălmășeala acțiunilor și reacțiunilor tot mai complexe caracteristice societății de azi, sistemele de gîndire și politică, așezate în nesfârșită variațiune între contrapolii individualismului și socialismului extremist, se întrec în tendința de exagerare, exces și desechilibru. Exagerări și tendințe extremiste, cari oricât de variate și opuse ar fi între ele, totuși se întîlnesc totdeauna pentru a servi două scopuri opuse binelui neamului și anume: întîi interesele paraziților externi și interni, profitorii ai muncii, averii și bune credințe a mulțimilor și a doua: desorganizarea și desagregarea familiei, declinul biologic. În aceste direcții se unesc socialismul, individualismul, democrația, atunci când sunt lipsite de busola regulatoare a cerințelor firești; feminismul, care în exagerarea lui nesocotește destînul firesc al femeii; industrializarea cu tendințe spre supraproducție și parazitism; mașinismul progresiv cu tot cortegiul de urmări dezastruoase pentru om; tendința spre îmbogățire individuală fără margini; tendința spre unități economice tot mai mari, cari ele dictează soarta mulțimilor răbdătoare și cari pot duce la întîmplări revoltătoare ca faptul, că în scopul menținerii prețului urcat al produselor se distrug zeci de milioane de vagoane de

carne, orez, grâu într'o vreme când în altă parte mii de oameni mor de foame și milioane se sinucid din același motiv.

Dar nu numai în domeniul economic constatăm această lipsă de mărginire, această neînfrănată tendință spre dezechilibru și dezastru. Aproape toată civilizația modernă are același caracter anarhic și distrugător de valori umane. Aproape fiecare compartiment al vieții noastre publice ca: școala, munca, sănătatea, administrația, finanțele, se crede un scop în sine, cel mai important dintre toate: fiecare după programe adeseori schimbate și chiar opuse, „dirijează“ și modelează la soarta mulțimilor, fără a cerceta, cunoaște și respecta cerințele și aspirațiile lor naturale. Tendința spre intelectualizare excesivă, fără selecție și fără chibzuință, nu face decât să agraveze situațiunea, iar urbanizarea progresivă crează tot mai multe centre în care cultivarea mediului, favorizarea individului, a momentului și distrugerea fondului biologic, a viitorului, își ajunge apogeul. În aceste centre se făurește progresul, este adevărat oameni ai științei, asidui muncitori în căutarea de adevăruri și de mijloace de propășire, adaugă zi cu zi la patrimoniul social noi valori culturale, minte să sporească tezaurul civilizației și posibilitatea de fericire a omenirii. Dar par'că, dirijate de diavolești forțe, acele valori sunt puse la contribuție, nu atât spre binele omului sporindu-i libertatea și demnitatea, ci pentru a-l aservi tot mai mult mediului și pentru a opri tot ce este firesc în evoluția lui. Jos anonimatul creator al țărâniei, în altă parte undeva, neștiute, dar atât de dureros simțite de toți, forțele anonime ale exploatării parazitare, iar la mijloc creatorii civilizației, căror rodnică trudă servește pentru a distruge țărâniea, familia și neamul pe care ar vrea și ar trebui să le înalțe. Iată blestemul nesocotirii legilor externe, care hotărăsc mersul vieții pe pământ!

Desigur pentru acei exploatare este o piedecă dacă individul este conștient de valoarea proprie, dacă familia este în mod firesc așezată și neamul o formațiune biologică, scopul existenței noastre. Pentru ca așevirea mulțimilor să fie posibilă și ușurată e nevoie de oameni fără

personalitate proprie, lipsiți de forța convingerilor proprii și având ca ideal nu de a creia și procreta spre binele neamului, ci belșugul material, plăceri individuale. Și cum binele familiei și al neamului, apărarea și prosperarea fondului biologic cer jertfe și lupte, greu pătrunde concepția biopolitică, și ușoară a fost și este ademenirea spre individualism a celor lipsiți de dârzenia conștiinței etnice, apărați în comoditatea și slăbiciunea lor, prin atâtea legi și regulamente, prin toată organizația socială aservită aceluși scop.

Cea mai puternică forță de luptă în contra orânduirii firești a vieții este însă credința în egalitatea tuturor și în atotputernicia mediului, credință care spune, că diferențele sociale între oameni nu se datoresc variațiunii în capacitatea firească moștenită, ci deosebiriilor economice între indivizi, credință, care spune că cu bani nu se pot cumpăra numai cunoștințe și situațiuni, ci și sănătate, înțelepciune și forțe morale, că condițiuni economice ar determina chiar și evoluția demografică a populațiunii, starea și mișcarea ei, având posibilitatea, de a produce după plac, inflație demografică sau depopulare, de a avea deci pe lângă o economie dirijată și o populație dirijată. Dacă toate se pot aranja atât de perfect prin forța mediului și a educațiunii, evident că nu contează nimic, nici fond biologic, nici familie, nici neam. Și chiar dacă populația s'ar încăpățîna să nu se lase dirijată, puțin importă că mâine dispăre familia și poimîne se stinge neamul, dacă numai binele individual îmbrăcat la nevoie în haina înșelătoare a binelui social, este din belșug servit.

Așa a învățat și acolo duce concepția de viață materialistă. Și atunci nu trebuie să ne mirăm, că învățământul până la bacalaureat este destinat aproape exclusiv cunoașterii mediului și a armelor pentru a-l exploata, pentru cunoașterea omului, fiind rezervat un timp cu totul insuficient, iar pentru cunoașterea eului propriu lipsind orice fel de îndrumare. Nu trebuie să ne mirăm, că nu există nici un fel de pregătire pentru viața familiară, pentru obligațiunile și răspunderile ei și nu ne surprinde, că atât de puțin știm

despre evoluția biologică a neamului și despre îndatoririle firești față de el.

Așa a fost înainte și așa a rămas și azi, cu toate că erunt s'a răzbunat totdeauna nesocotirea cerințelor biologice. Ne-o dovedește atât de drastic istoria cu exemplul popoarelor și civilizațiilor dispărute din acel motiv, și ne-o demonstrează sub ochii noștri prăbușirea natalității cu perspectiva sigură a declinului numeric — și în același timp și calitativ — aproape a tuturor popoarelor civilizate de azi. Ușor poate constata și în viața de toate zilele oricui ochi văzător urmările triste ale acelei nesocotiri, în mii de laboratoare zilnic se verifică în toată hotărâtoarea lor importanță legile evoluției firești și totuși încăpăținat, se refuză înțelegerea lor și persistă credința în egalitatea tuturor și în atotputernicia mediului.

Or noi nu suntem egali și mediul nu este atotputernic. Capacitatea biologică variază de la individ la individ, fiecare își are o altă limită fixată, în interiorul căreia numai, educațiunea și mediul pot să desvolte potențialitățile mai multe sau mai puține, moștenite de la părinți. A trece peste aceste limite este o încercare zadarnică, iar continuarea acestor încercări se răzbună desechilibrând și tulburând individualitatea și slăbind forțele ei biologice. Moștenirea biologică deci, hotărăște posibilitățile educațiunii, iar aceste particularități și limite hotărăsc locul și funcțiunea, pe care individul le poate ocupa în societate în modul cel mai potrivit posibil. Educațiunea și în general mediul, nu pot să aibă alt rost principal, decât de a desvolta în modul cel mai desăvârșit posibil, calitățile fizice, mintale și sufletești, ale omului și de a le stimula în mod permanent spre o cât mai armonică funcțiune productivă.

Dar așa cum individul își are înainte fixate limitele pentru posibilitățile lui de desvoltare și afirmare, așa și neamul își are granițele între care numai, poate evolua, zestre biologică limitată care prudent trebuie să fie chivernisită, cu greu poate fi sporită, ușor însă poate fi compromisă sau epuizată chiar, nesocotind indicațiunile categorice ale firii omenești.

Cunoscut este faptul, că familiile de orașeni se sting de obicei după 3 generații dela intrarea lor în oraș și cu ele dispăre o parte a zestrei biologice diferențiate și mai superioare. Ele trebuiesc necontenit suplinite, reînnoite prin intrarea în arena orașelor de noui și noui elemente selecționate din populațiunea rurală, rezerva biologică a națiunii. Or aceasta rezervă nu este inepuizabilă. Dacă e vorba ca ea să-și păstreze intactă forța de reînnoire permanentă a elementelor plecate din sânul ei spre mărire, afirmare și dispariție, ea nu poate elibera într'un timp dat decât un număr limitat de elemente cu zestre biologică superioară. Altfel declinul nu numai calitativ ci și numeric este inevitabil. Chivernisirea prudentă a vieții omenești, a capitalului om, de care dispune un neam, organizat în stat, este condițiunea de bază a existenței acestuia, a păstrării perpetue a vigoarei lui, de a creta și procreta. E firesc deci ca aceste exigențe biologice, să fie respectate în învățământ, în organizația socială și de stat, acomodându-se acestea în alcătuirea lor capacității reale biologice a celor ce-i aparțin și chivernisind prudent acest capital, pentru ca, asigurată-i fiind conservarea, să-și dea din surplusul său, din dobânzile sale, maximum posibil de roade spre binele neamului și prin aceasta al umanității.

Sper, că am reușit să vă demonstrez că nu viața caracteristică azi centrelor de civilizație, poate să fie idealul spre care să îndreptăm evoluția neamului nostru, nu cultul exclusiv al mediului, al orașului, o viață îmbelșugată în bunuri materiale scutită de lupte și de suferințe și scump plătită cu sacrificiul însăși al ființei noastre, poate să fie ținta năzuințelor noastre individuale și etnice și nu soluțiunii pur economice ori cât de minunate s'ar pare pot să oprească decăderea biologică, datorită chiar unei concepții de viață, organizațiunii sociale și de stat, în care totdeauna economia a prevalat.

Sper mai departe, că mi-a reușit să vă arăt, cât de profundă este eroarea acelor, cari consideră țărăntimea ca pe un strat social inferior, incapabil de creațiuni culturale superioare, pierdut fără intervenția noastră; ce grozavă este greșala, de a îndruma evoluția țărăntimii noa-

stre spre același drum centrifugal al civilizației caracteristice azi centrelor urbane. Idealul nostru trebuie să fie chiar păstrarea țărânilor în alcătuirea ei biologică atât de pozitivă ocrotită de instinctele, tradiția și înțelepciunea rurală și de patrimoniul etnic creat prin ea, să încetăm a „dirija“ și exploata această alcătuire biologică după norme născocite după capul, interesul și placul nostru. Să facem, ca țăranul să tubească și să prețuiască viața lui simplă rurală mai mult decât toate ademențiile orașelor. Să oferim țărânilor prin încurajarea industriei casnice naționale: posibilitatea unei munci productive, mai acomodate capacității ei de creație și minți să sporească și mențină mai ușor independența economică nu numai a păturii rurale, ci a neamului, a țării întregi. Să dăm țărânilor tot concursul pentru ameliorarea mediului de trai și pentru a o face partașe de binefacerile civilizației. Da, este necesar. Dar să selecționăm cu toată grija aceste binefaceri, să îndrumăm educația țărânilor în așa fel, ca să fie ea capabilă să selecționeze acele valori, ferind-o de efectele distrugătoare ale civilizației moderne, cu riscul chiar de a-i încetini progresul, de a o priva de plăceri și satisfacții nocive, pe care le oferă din belșug viața modernă. Dar aceleași norme de conduită și același stăpânire disciplinată, trebuie să ni le impunem și nouă intelectualilor, cari în primul rând trebuie să dăm exemplul prudenței moderațiunii și conștiinței frânării în aspirațiuni și dorinți.

Veți înțelege, cât de necesar este ca hotarul între intelectual și țăran să dispară, ca intelectualul să rămână cu toată firea lui adânc înrădăcinat în sat, ambianța lui naturală, pentru ca prin acele rădăcini să poată trece asupra lui necontentit îndemnurile disciplinatoare ale modestiei și măsurii, datorite mărginirii fiecăruia, ale tradiției înțelepte, instinctelor conservatoare, credinței în Cel de sus; ale întregii comori de forțe reglatoare, născute și regenerate numai în intima legătură cu gîta din care am plecat și noi. Așa intelectualii se vor îndrepta cu toate năzuințele lor nu către neantul abstractului, ci către realitatea gîtei și a curentului de viață, care este neamul. Ei vor rămâne apropiați de țărânilor, o vor cunoaște și în-

țeleg mai bine, vor ocroti-o în loc să o exploateze și deveniți mai înțelepți în chivernisirea vieții, vor sporta și forțele lor de creațiune și rezistență, îndeplinindu-și în același timp obligațiunea de a păstra linia moștenirii biologice, familia, tot mai multe generații.

Nu legi, regulamente, forțe impuse, nu cea mai minunată politică economică și cel mai mare belșug vor putea duce la izbânda aceasta, la prosperarea și durata familiei și a neamului, așa cum izbânda trecutului nostru nu ele ne-au dat-o. Din modesta vieță a țărânilor să selecționăm norme de comportare firească, din laboratoarele științei vieții să cunoaștem legile hotărâtoare pentru evoluția biologică pe pământ, din trecutul omenirii și din experiența prezentului să învățăm ce nu-i tertat să facem și îndrumați de adâncă credință în Cel de sus, animați de o nețărmurită dragoste de neam, să formăm și generalizăm noua concepție de vieță. Așa, în sufletul nostru, în convingerile și sentimentele noastre vom avea crezul, care în haosul vieții sociale ne va arăta totdeauna simplu și firesc, drumul drept spre ținta existenței noastre, așa cum l-au aflat în mod instinctiv, cu multă trudă și jertfă înaintașii spre binele nostru.

Doamnelor și Domnilor,

Din colțul sufletului Dvs., unde de dragul prejudecăților moderne, ați alungat tradițiile, instincte și judecata firească, vă simțiți desigur îndemnați de a înțelege și îmbrățișa acea concepție de vieță, nouă de fapt numai prin formularea ei. Și atunci vă veți da seamă, pentru ce Asociațiunea noastră a hotărât, să fixeze ca scop principal al activității sale, grija pentru prosperarea biologică a popoului român. Cu cât mai de vreme se va generaliza acel sincer, luminos și creștinesc crez al orânduirii firești a vieții, cu atât mai bine va fi pentru neamul nostru.

Iată ce trebuia să spun acum când Astra își încheie o epocă de muncă, dorind ca aceea care începe mâine, să continue în spiritul acestei moșteniri drumul început.

Implorând pentru lucrările noastre binecuvântarea Celui de sus și cu gândul respectuos la Augustul nostru Președinte de onoare, Majestatea Sa Regele Carol II, declar deschisă adunarea generală.

Gheorghe Pop de Băsești

de Dr. Gh. Preda,

vicepreședinte al „Astei”.

În ziua de 1 August 1935, s'au împlinit 100 ani dela nașterea lui Gheorghe Pop de Băsești, a vrednicului fruntaș al vieții politico-naționale și culturale ardelenesti, care pentru îndeplinirea unui vis dorit de multe generații, a jertfit cel mai mult și mai frumoșii ani din viața sa.

Fiindcă am fost prin împrejurări ținut departe de țara Ardealului, nu am avut prilejul fericit să cunosc personal pe falnicul și popularul luptător național, pe „badea Gheorghe de Băsești”. Neștiind însă străin de istoria Ardealului și de suferințele poporului ardelenesc, nu pot fi străin nici de activitatea acestui bun patriot, activitate, care-l trece în istoria țării noastre.

Este un fapt destul de bine cunoscut că: luptele, suferințele și sacrificiul poporul ardelenesc pentru libertate, drepturi și unire, sunt acele ce au creat partea cea mai importantă din istoria acestui popor, sunt acele ce au galvanizat în mod suprem sufletele celorlalți frați, răspândiți în masse destul de compacte în jurul Ardealului.

Istoria poporului ardelenesc însă, din cei 75 ani din urmă, istoria vieții lui sociale și politice și, în special, istoria culturii lui, aș putea zice că se confundă cu istoria vechii Asociații culturale „Astra”.

Acestei societăți i se recunoaște de toți meritul de a fi știut să dea poporului anumite cunoștințe și funcțiuni intelectuale superioare, de a fi știut să întretină în practica vieții lui anumite deprinderi morale bune și de a fi știut să susțină în sufletul lui dragostea de neam și țară.

Dar „Astra” nu a contribuit numai la închegarea culturii ardelenesti în cadre morale și naționale, ea a fost și factorul cel mai important al închegării întregii vieți sociale și naționale în cadre sănătoase și populare, căci poporanismul în Ardeal nu a fost o utopie, nu a fost un dor

zadarnic al câtorva suflete alese, ei a fost un fapt real, netăgăduit, a fost rezultatul concret social, adus nu numai prin vorbe, dar și prin fapte și marele luptător național Gheorghe Pop de Băsești a dovedit tocmai prin faptele sale dragostea și interesul pentru poporul, de care era strâns legat.

Adunările generale din trecut ale „Astrei“ nu erau apoi numai prilejuri de alegeri, de dezbateri administrative, de directive culturale, etc., ei și ocazii fericite de a se reuni frații din cuprinsul întregului Ardeal, de a se cimentă prietenii, de a se stabili planuri și înfăptuiri sociale și politice.

La una din aceste adunări generale ale „Astrei“, la cea din 1869, dela Șomcuta Mare, Gheorghe Pop de Băsești a fost ales membru fondator al „Astrei“ și tot la una din aceste adunări generale, la cea din 1880, dela Turda — în casa dr.-ului Rațiu, — împreună cu încă 6 fruntași ai vieții sociale și politice, ia el inițiativa contopirii organizațiilor politice ale Ardelenilor, cu acele ale Bănățenilor și Ungurenților.

Aducând această contribuție activă și importantă la încheierea întregii vieți sociale, politice și naționale din cuprinsul întregului Ardeal, Gheorghe Pop de Băsești pășește dârz spre realizarea idealurilor poporului din părțile ardelenene, maramureșene, crișene și bănățene.

S'au descris de atâția alți contemporani mai competenți, roadele activității sale, precum și jlenirile, maltratările și întemnițarea ce a suferit-o. Este deci bine cunoscută abnegația și devotamentul, cu care pregătea poporul pentru ziua mare, când va putea păși liber, alături de ceilalți frați pe calea civilizației și progresului.

Și i-a fost dat să vadă visul realizat, căci, prezidând adunarea generală din 1918 dela Alba-Iulia, consfințind odată mai mult desrobirea și unirea, termină cuvântarea sa cu memorabilele cuvinte: „Acum slobozește Doamne pe robul Tău în pace, căci ochii mei văzură mântuirea Ta“.

Contribuțiile bănești ale lui Gheorghe Pop de Băsești pentru creșterea instituțiilor de binefaceri (orfelinat), testarea averii sale pentru chivernisirea instituțiilor culturale (Mitropolia din Blaj și o școală de agricultură), dovedesc încă bunul complex de gândire și simțire al acestui om, pentru care neamul și țara trebuie să-i poarte veșnică recunoștință.

Dacă considerăm viața ca o luptă, în care — pe lângă plăceri, — îndurăm și suferințe și dacă recompensa luptei se dă în raport cu eforturile făcute de fiecare, apoi lupta și suferințele memorandistului Gheorghe Pop de Băsești îi dau dreptul la una din paginile glorioase ale cărții de aur a neamului.

Activitatea lui ca și aceea a înaintașilor și tovarășilor lui, a servit să întărească și să lumineze calea, pe care mergem noi astăzi.

Dacă — în adevăr — unirea noastră se datorește sutelor de mii de viteji, cari prin ploaia de gloanțe și prin nourii de gaze asfixiante, au pășit semeț spre mărețul ideal al României întregite; dacă ea se datorește înaintașilor martiri cărora „nici țapa, nici muchile stâncilor, nici cozile de topor, nici roțile ucigătoare“, nu le-au răcit dragostea de neam; nu mai puțin ea se datorește și altora, cari au scos din comoara minții și sufletului idei și sfaturi înțelepte pentru cauza națională, politică și culturală, suferind bătăi și întemnițări. Și printre aceștia la loc de frunte trebuie să punem pe Gheorghe Pop de Băsești.

Actele și faptele înaintașilor, actele și faptele lui Gheorghe Pop de Băsești, a celui care a fost întemnițat la Vatz, sunt dovadă pentru toată lumea și, în special, pentru acei de peste hotare (ce ne privesc astăzi cu ură), că poporul român nu poate rămâne pe loc și, mai puțin încă, nu se poate întoarce la vremurile vitrege ale trecutului, cât timp are oameni, cari știu să țină aprins în suflet făclia dragostei de neam.

Despărțământul Zălau al Asociațiunii culturale „Astra“ a luat, cu binevoitorul concurs al Domnului Ministru al Instrucțiunii publice, inițiativa așezării unei plăci comemorative pe casa lui Gheorghe Pop de Băsești. Despărțământul o face cu scopul de a immortaliza persoana acestui mare luptător, considerat cu drept cuvânt ca un erou național. „Astra“ dorește ca persoana lui Gheorghe Pop de Băsești să rămână pentru generațiile viitoare un simbol păstrător de idealuri și de fapte vrednice, iar în cultul unanim al frumoasei sale activități, să se topească toate asperitățile dintre frați, păstrându-se numai credința și dragostea comună, pentru binele și prosperarea acestei țări.

Închinându-se cu respect memoriei marelui dispărut, „Astra“ îl păstrează veșnică admirație și recunoștință.

Probleme culturale la granița apuseană *)

de **Dr. Eugen Seleş.**

Granița de vest a țării noastre este o frontieră convențională. Ea este descoperită spre vecinii noștri din apus, cari ne-au stăpânit o mie de ani.

Este pământul cel mai apropiat de cei ce nu s'astâmpără și nu vreau să se împace cu dreptatea istorică, venită atât de târziu pentru noi.

E o fâșie de pământ de vreo 380 km. lungime, începând cu apropierea satului Beba veche din județul Timiș, plasa Sân-Nicolaul-Mare, până la apele Turului, afluent al Tisei, din județul Satu-Mare. Este pământul cel mai jinduit de foștii noștri stăpânitori.

Cei ce n'au avut prilejul să petreacă timp mai îndelungat în aceste regiuni de graniță, cei ce nu cunosc stările reale de aici, ei le văd și le cunosc doar în trecere, nu-și pot închipui ce înseamnă a fi la frontieră, a trăi într'o regiune specific românească. Aici, mai mult ca ori unde, exceptând poate săculmea, te simți într'un mediu străin, par'că trăiești în altă țară. Atâtea elemente cari n'au nimic comun cu cei veniți aici din stepele îndepărtate ale Astei, și astăzi sunt purtătorii graiului unguresc.

Evreii, Șvabii și Rutenii se întrec să sporească numărul Ungurilor cari și-au format, în special la orașe, majorități artificiale, pe cari le-au privilegiat și le-au asimilat dela 1867 încoace.

Dar, mai dureros este că și ai noștri, chiar și țărani din unele comune, apropiate de acest oraș, înstrăinat, au uitat și nu mai vorbesc limba noastră. Așa l-a găsit istoricul an 1918 și așa au rămas după 17 ani de stăpânire românească.

---

*) Referat citit la Adunarea generală din Satu-Mare.

Nu ne știm să o spunem, că stăpânirea noastră a neglijat, aproape în întregime, reglunea aceasta de graniță. Nimic sistematic, nimic trainic și nimic bine cumpănit nu s'a făcut, nu s'a legiferat pentru întărirea frontierei celei mai pizmuite.

N'avem nici o graniță naturală, n'avem un stăvilar al naturii contra urii și contra nebuniei celor ce într'un moment potrivit, vor să deie dovezi de dragostea ce ne-o poartă. Cu toate acestea, încă nimeni dintre guvernanții noștri, nu s'a gândit să elaboreze un plan de crearea unei granițe sufletești și culturale românești aici.

Nimeni nu s'a găsit să înțeleagă porunca vremii, ci cu toții s'au îndestulit cu promisiuni vagi, cu dispoziții de suprafață, cu cârpeli și târăgănări. — De altă parte, minoritatea ungurească, profitând de această incurie, de acest tembelism al nostru, a făcut eforturi supreme de a-și asigura cărdășia celor unguriți în trecut și de a se întări materialicește și pe teren cultural.

A făcut sforțări ca această graniță românească să fie mai mult o graniță a dăinuirii suveranității ungurești pe toate terenurile.

Noi, avizați la sprijinul lor electoral, colaborând cu dâștii în nenumăratele alegeri ce s'au făcut pentru corpurile legislative, județe și comune, am lăsat pe al zecelea plan sau am dat uitării cu totul datorita de a ne întări și a ne baricada într'o graniță inexpugnabilă a sufletului și a țării românești.

Ne-am mulțumit cu o administrație „iacă așa“, cu instituții, în care se ofilesc în lipsa salarizării suficiente, mii de funcționari menși să fie grăniceri neînvinși ai intereselor noastre mari, la granița de vest.

Suntem stăpâni, stăpâniți materialicește de cei ce ne vreau umiliți și săraci. O vreau aceasta în nădejdea revenirii lor. E fapt ce nu se poate tăgădui. Cu o istețime de admirat, se întăresc pe teren comercial și industrial, izolându-se în îngâmfarea lor de dominanți și stăpânitori de ieri și, desconsiderând sărăcia, desorientarea și ne-păsarea noastră.

Statul, în criza financiară ce se pare de neînviș, nu poate și nu prea încearcă să întărească elementul românesc de aici. Inițiativa particulară românească, lipsită de un sprijin mai puternic, rămâne *infructuoasă*. Și vrând-nevrând, statul la un moment, va trebui să se trezească și să nu cruțe nimic pentru refacerea și redobândirea sufletului românesc de pe aceste meleaguri.

Eu nu fac politică militantă, știu însă și nu se sfleșcă să o spună cu toții că, luptele politice și neînțelegerile de multe ori între oamenii cei mai distinși aparținători diferitelor partide politice, au făcut că, în special la graniță, am fost puși pe picior de inferioritate față de minoritarul carel ne-au stăpânit ieri.

La granița țării, aici, la asfințit de soare, am credința neclintită că nu vom realiza progresele ce ne lipsesc și ne trebuie dacă nu vom *trece peste orice considerație de partid politic*. O singură politică ne trebuie aici, a celor buni, a celor muncitori, a celor cinștiți, a celor carel nu trătesc numai pentru ziua de azi, ci muncesc pentru nesfârșitul și de generații de Români din viitor.

În marea masă a străinilor și a înstrăinaților dela granița de vest, condiția principală de a putea clădi ceva tratate și de a suplini lipsa granițelor naturale cu o graniță de granit a sufletului nebiruit românesc, este armonia tuturor forțelor românești. În fața acestui zid nebiruit, se vor pleca și vor capitula cei ce profită de slăbiciunile noastre și se bucură de zăpăceala în care ne știu și ne doresc să fim.

Având această condiție sine qua non, înțelegerea și armonia sufletelor românești, vom putea proceda la acțiuni salvatoare și la întărirea pe veci a graniței noastre spre apus.

Voiu trece în revistă, pe scurt, unele probleme de interes național și cultural carel, după 16 ani de când trătesc aici, la graniță, mi se par un categorie imperativ pentru siguranța și dăinuirea noastră la acest hotar.

În orașul Satu-Mare și în județul nostru, avem mii de oameni, carel nu se pot desfăta în frumsețile grațului, doinei și sufletului românesc, pentrucă nu știu românește.

Păstrez o scrisoare din 26 Iunie 1935, a unui distins Român din județul nostru, care amintește de o anchetă făcută în Săcuime de către Ministrul cultelor, la care au fost invitate bisericile românești, administrația și autoritățile școlare din județele săcuești cu Români maghiarizați.

Scritorul ei spune textual: „S'a dispus dela Minister un chestionar anume compus pentru adunarea datelor ce credeau că sunt necesare și pot contribui la clarificarea situației ca să poată lua în consecință și măsurile cele mai potrivite și mai eficiente pentru îndreptarea răului.

Atunci mi-a venit în minte — scrie D-sa — că, o asemenea anchetă ar fi binevenită și la frontiera de vest, d-voastră cunoașteți câteva comune românești deja maghiarizate în apropierea orașului Satu-Mare, chiar la frontieră, cum sunt comunele Vetiș, Oar, Dara și Petea, cari au majoritate de origine română, dar limba română nu o mai vorbește.

Comune de acestea, dar cu minorități de origine românească cari și-au pierdut grațul românesc, mai avem destule în județul Satu-Mare, chiar dacă facem abstracție dela situația binecunoscută din cele trei orașe: Satu-Mare, Baia-Mare și Bata-Sprle. Aceeași situație o aflăm, mai ales pe frontieră, dar în centrul județelor Maramureș, Sălaj și Bihor, unde am fost personal... și cunosc din experiență proprie starea deplorabilă a bletilor Români maghiarizați și lăsați, adeseori, în voia sorții.

E timpul suprem să se înceapă o acțiune serioasă pentru readucerea la matcă a acestor Români maghiarizați pe vremea stăpânirii ungurești.

Ca președinte al Astrel din Satu-Mare, cred că, d-voastră Doamnă Director, ați putea face inițiativa în chestiunea aceasta, luând contact cu cei competenți, chiar și cu Ministrul cultelor.

Doresc ca, numele meu să nu figureze nicăiri în chestiunea aceasta. Însă când veți începe a lucra, stau la dispoziție cu ceea ce pot eu face și cu datele pe cari vi le pot da pe baza experienței personale“.

O icoană fidelă, este aceasta a situației în care se găsește mil de Români, de pe liziera vestică a României.

Și cred că nimeni nu este care nu recunoaște că nu mai putem sta cu mâinile în sân. Bătrânii din satele amintite nu vorbesc românește.

Generația tânără, care a învățat în școli românești, ieșind din școli, nu mai are unde și cu cine să deprindă grațul românesc.

Feciorii mai continuă la armată, dar reîntorși acasă, ajung iarăși în mediul înstrăinat și, în 2—3 ani, uită cele învățate și sunt răpiți de curentul înstrăinat. Se perpetuează astfel o stare de lucruri nefirească și dăunătoare pentru noi.

Cum să ieșim din ea? Cum să facem să dispară de pe trupul vânos al neamului nostru această infecție?

Iată una și poate cea mai principală problemă națională și culturală dela granița noastră: *reromânizarea celor pierduți* și înstrăinați, cari sunt sânge din sângele nostru și os din oasele noastre. Unii zic: bătrânii, cu grațul străin pe buze, dispar, nu mai sunt astăzi-măine. Generația tânără crește în crezul, în limba și în dragostea noastră de neam și de țară. Măcar de ar fi așa! Dar nu putem să afirmăm acest lucru.

Faptele dovedesc contrariul. Tinerii, ei între ei, nu se folosesc de vorba românească.

Mi se pare, anul trecut, un cor al tinerilor dintr'un sat românesc maghiarizat, vecin cu noi, a venit să cânte la sf. liturgie în biserica noastră gr. catolică. Înainte de a intra în biserică și după ce au ieșit și au stat în stradă, ei între ei numai ungurește au vorbit. Și nu erau bătrâni, ci de acela cari ieri-alaltăieri au ieșit din școala primară. Tineretul, nădejdea zilelor noastre de mâine. Ungurește aici, în oraș, ungurește acasă, în familie, în sat, pretutindeni. Aceeași limbă, aceeași mentalitate, poate același suflet înstrăinat ca și pe vremuri.

Și ce e de făcut să curmăm acest lucru? Școala și biserica au meurea să facă astăzi mai mult ca în trecut. La granița de vest, ar trebui să avem învățătorii și preoții cei mai buni. Numai oameni capabili, propagandiști, misionari, dacă vreți, cu un spor considerabil de salariu, aleși dintre cei mai destoinici.

Aici ar trebui să avem o zonă culturală. Feciorii de aici ar trebui duși să-și facă armata în interiorul țării, unde nu se aude grațul străin. Școala de adulți să fie obligatorie. Șezătorile culturale, corurile cu cântece naționale, biserica cu cântările religioase, bibliotecile populare cu cărți scrise pe înțelesul tuturor, dansurile naționale, biserica cu cuvântările sistematice și bine pregătite, administrația cu îmbărbătarea și ajutorarea neconținută a elementului românesc, echipe de propagandiști naționali, o casă națională în fiecare sat și cultivarea neîntreruptă a acestor grăniceri ofiliți sufletește, — iată mijloacele de a ridica aici o graniță, fortăreață a românismului, în locul indiferentismului și a lăncezirii sufletești, în care se găsesc mulți de ai noștri.

Indrumarea spre meserii și industrie a elementului românesc, ca Românul să ajungă la izvoarele de câștig sigur, iar pentru cei distinși și capabili, facilitarea școlarizării prin crearea de burse pentru fiii de grăniceri dela granița de vest.

Pentru întărirea elementului românesc și pentru înălțarea sufletească a acestor mărginași, un alt mijloc potrivit ar fi colonizarea făcută în alte condițiuni ca și până acuma. Avem și noi coloniștii noștri. S'au adus acești coloniști cu gânduri bune și curate, dar nici acest lucru nu s'a făcut după un plan bine chibzuit. Li s'a dat lotul acela de pământ și atâta a fost totul. Celor mai mulți dintre coloniști le-a lipsit un capital modest, inițial, pentru începerea unei gospodării. Și-au construit locuințe fără o îndrumare, fără de un plan oarecare. Au fost lăsați în voia sorții. Unii dintre ei s'au întors la ai lor, de unde au venit.

Alții vegetează aici.

Ce ar fi astăzi, dacă în cursul celor 16 ani chestia coloniștilor noștri ar fi fost îmbrățișată cu căldură de către toate guvernele de până acum?

Dând materialul lemnos din pădurile statului, o casă bună țărănească se poate construi cu 50 mii lei. O sută case țărănești cu 5 milioane Lei. Un sat-colonie cu trei sute case, cu 15 milioane Lei, iar zece sate de acestea cu 150 milioane Lei.

Suma de 150 milioane anual, în curs de 16 ani ar face 2 miliarde patru sute milioane, cu care s'ar fi putut ridica până astăzi 160 sate românești. Ce putere, ce pază sigură ar reprezenta 160 sate românești dealungul acestei granițe? Olteni și macedoneni, ori dacă vrei sibieni și făgărășeni împroprietăriți și sprijiniți aici, la graniță, ar forma zidul puterii și suflul întineririi duhului românesc pe aceste platuri. Ar înviora granița de vest, ar face să dispară urmele înstrăinării! Abia două miliarde și jumătate, în curs de 16 ani ar fi schimbat fața pământului aici.

Și câte miliarde s'au risipit! Pentru cauza mare dela graniță au lipsit și nu știu când se vor găsi!

La graniță, sunt mai multe și mai mari nevoile. De graniță nu se interesează centrul și e păcat. Aici se poate da mai repede lovitura și aici e nevoie de mai multă pază, de mai multă siguranță.

Aici toți slujbașii statului ar trebui aleși pe sprânceană, selecționați dintre cei mai buni și mai capabili și retribuiți în această proporție, putându-li-se pretinde mai mult decât celorlalți. Astfel, ne-am impune străinilor, iar consolidarea statului nostru s'ar înfăptui văzând cu ochii.

În orașe, ne lipsește clasa mijlocie, a industriașilor și comercianților. Muncitorii intelectuali, ofițierii, de multe ori se schimbă, după capriciul celor ce fac politică și vreau să-și plaseze partizanii. Sunt aceste elemente flotante.

Crearea unei clase mijlocii stabile ar trebui să fie între primele preocupări ale guvernărilor noștri.

Numai astfel se va putea înfăptui românizarea orașelor, create în mijlocul nostru în mod artificial și tendențios. Ar trebui să se înțeleagă odată că în industrie și comerț se găsesc izvoarele bunei stări materiale și până ce ne paște sărăcia, ne vor cotropi și pe mai departe străinii.

La granița de vest, n'aș admite funcționari cari se căsătoresc cu străine. Sunt și aceste familii, onoare excepțiilor, pierdute pentru cauza noastră. Copiii cresc învățând și vorbind limba ce nouă nu ne e dragă și ajung mari înstrăinați sufletește.

Țărănimea ar trebui îndreptată și dirijată spre o gospodărie mai rațională și mai practică. Pământul, pe toată

întinderea acestei granițe e bun, fructifer și, *aici s'ar putea* înființa gospodăria model, ridicând țărâtimea noastră la o stare materială înfloritoare.

Cu intelectuali, slujbași harnici și pricepuți, cu o țărâtime înstărită și cultă, granița de vest ar fi un bastion al intereselor noastre. N'ar îndrăzni să mișune dealungul graniței emisarii și propagandiștii ai intereselor străine, ar fi striviți, ca putii de năpârcă, de conștiința trează și puternică a elementului românesc.

În centrele mai mari, în orașele Satu-Mare, Carei, Oradea și Arad ar trebui să existe câte un cotidian de al nostru, sprijinit de toți Românii, apărător al cauzei noastre, parând atacurile presei condusă de evrei și apărătoare a cauzei ungurești.

Și fiind vorba de presă, de cea minoritară ungurească, mă întreb eu, dacă există vreo dispoziție a tratatelor de pace care să ne oprească de a face capăt anomaliilor, ca această presă să fie condusă de evrei maghiarizați, cei mai aprigi apărători ai cauzelor și iredentelor maghiare? În care țară de pe continent, evreii se pot face apărătorii dușmanilor pământului în care trăiesc — afară de țara noastră?! Așa numitul partid maghiar este condus și directivat de către evrei, alături de stăpânitorii noștri de ieri?!

„Astra“ și noi cei ce suntem aici ca aderenți ai ei, nu facem politică. Totuși, ca martori ai evenimentelor contemporane, stăm uimiți și indignați în fața acestui spectacol urât de a-i vedea pe cei ce nu sunt Unguri, urcând trambulina cauzei ungurești și astfel fiind dușmanii cauzei noastre.

Consolidarea noastră și reromânizarea elementului românesc aici, la graniță, întârzie și nu progresează chiar din cauza propagandei ce o face presa ungurească, condusă în majoritatea cazurilor de evrei.

Odată însă, trebuie să albească sfârșit acest lucru! Cu cât mai curând, cu atât mai bine! O pretindem și noi, cei grupați în jurul „Astrei“ și nimeni nu ne poate face reproșuri pentru aceasta.

N'avem nimic contra celor de alt neam, stăm în baza principiului *sum cuique*, dar nu putem admite ca numărul

dușmanilor noștri pronunțați să fie sport de cei ce n'au nimic comun cu ei.

N'avem un teatru al nostru în orașele mari dela acest hotar de țară. În schimb, teatrul unguresc, în localurile primăriilor românești, înflorește și face cultură ungu-rească pentru un public recrutat în mare parte din străini, în rândul întâi evrei.

Și vă rog, domnilor, să cunoașteți un caz clasic din Satu-Mare. Cu mare greutate, despărțământul nostru a primit pentru chirie, dela primărie, localul teatrului orășă-nesc să instaleze acolo un cinematograf al „Astrei“, exclusiv pentru adunarea fondurilor necesare unei propagande cul-turale. Ni s'a dat teatrul cu condiția de a admite funcțio-narea în el, în curs de patru luni de iarnă, a teatrului un-guresc. Am primit și așa. — Partidul unguresc a avut totuș cutezanța, să zic numai așa, să apeleze această hotărîre a primăriei, care a cutezat să îngăduie înființarea unei in-stituții românești, care servește chestii culturale chiar și pentru minoritari.

De ce a făcut-o? Pentru că nu-i place să vadă cul-tura și cauza românească prinzând rădăcinii aici.

Iată domnilor, de ce noi, aici la frontieră, nu putem despărți cauza națională, de cea culturală și invers. — Avem tot respectul pentru drepturile firești ale neamurilor con-locuitoare, dar păcătuim când suntem nepăsători și lași față de cei ce vădit lucrează contra noastră.

Puzderia de oficienți străini, cari nu vreau să se în-cadreze în noua formație de stat, nu vreau să înțeleagă că noi suntem stăpânii acestui pământ, în baza majorității noastre din toate timpurile, n'au loc aici, la hotar de țară. Interese mari de stat trebuie să-i treacă în interiorul țării, acolo unde sunt mai puțin ofensivi cauzelor noastre.

Astfel curățită frontiera și astfel menajată și cultivată, urmează de sine o altă stare culturală-națională, singură îndreptățită la existență.

Ar zice cineva că sunt pesimist, că în 24 ore nu se poate schimba fața pământului. N'aș crede că are drep-tate. Chiar nepăsarea noastră este cauza că, astăzi hidra revizionistă mai îndrăznește să activeze și să spere.

Nu sunt pesimist. Sunt convins că vecinii noștri ne-astâmpărați nu pot avea șanse de reușită. A noastră este dreptatea istorică și statistică. În județul nostru, dintre cele 210 comune rurale, românești sunt 177, ungurești 24, șvăbești 8 și ruteană una.

Și totuși mai îndrăznesc să viseze. Au cutezanța să fițe în toată lumea că stăpânirea românească a început o campanie de a aduce la matcă cele 8 sate șvăbești, pe cari ei le-au maghiarizat, privilegiat și colonizat între Români.

Vă rog să vă închipuiți ce valoare ar reprezenta aici unгурimea, lipsită de sprijinul evreilor și șvabilor?

Existența și consolidarea noastră, problema culturii românești la frontiera de vest, ne învătă să ieșim din amorfeala de până acum și să ne înțelegem rostul și răspunderea pentru viitor.

Nu teama de hidra cu multe capete a revizionismului unguresc, pentru a cărei îndrăzneală avem noi leac și tărie, dar încetineala consolidării noastre ne dictează să acționăm cu mai multă tărie pe teren național și cultural în această regiune.

„Astra“ și despărțământul nostru ar fi îndreptățit la ajutorul statului, fiind alături de școală și biserică, factorul cel mai chemat să activeze în această direcție.

— Astăzi-măine, cei ce eram în cea mai frumoasă vârstă, când a sosit ceasul dreptății, — nu vom mai fi. În urma noastră un singur lucru va rămâne trainic: conștiința că am făcut ceva pentru asigurarea pe vecie a moștenirii tuturor Românilor, țară mândră a visurilor noastre.

Nouă, aici la granița de vest, ne revine o sarcină mai grea decât celor din interiorul țării.

Altul e duhul aici și altul e înlăuntrul țării. Le strigăm cu glas tare celor ce conduc destinele acestui neam: fiți cu ochii așintiți spre hotare, că dela țările și siguranța țării spre granița de vest atârână liniștea și fericirea noastră a tuturor și nu uitați că generația Unirii, pe lângă bucuria și fericirea ce i s'a dat, are și răspunderea mare de a păstra neclintit întreg pământul și sufletul desrobii.

Propaganda igienică, valoarea și tehnica ei*)

de **Dr. L. Daniello,**

secretarul secției medicale și biopolitice.

Nota caracteristică a concepțiunii actuale despre organizarea vieții sociale a omenirii este, fără îndoială, recunoașterea faptului, că cea mai esențială condiție pentru ferticitatea prezentă și viitoare a popoarelor o constituie sănătatea lor trupească și sufletească.

Printr'un izbitor contrast cu trecutul apropiat, economiștii, politicienii și oamenii de stat arborează azi deopotrivă convingerea, că nici valorile spirituale, produse în cursul veacurilor și nici bogățiile economice nu pot asigura prosperitatea viitoare a unei națiuni, dacă fiii aceleia nu se bucură de o sănătate înfloritoare, capabilă să-i garanteze sporirea numerică progresivă și ameliorarea calitativă a randamentului fiecărui individ, sub toate raporturile. Ceea ce ieri părea încă o utopie: *biopolitica înălțată la rangul de supremă idee în stat*, a devenit azi în multe state o realitate. Constituția național-socialistă a Germaniei, cea fascistă a Italiei, în parte și cea a Rusiei sovietice, sunt edificate pe fundamentul solid al biopoliticeii. În America și Anglia, interesul pentru aceste probleme este de mult trezit și el începe să mijiască și în țări al căror conducători politici erau până de curând cu totul străini de ele, cum este, bunăoară, România noastră.

În momentul în care oamenii de stat au recunoscut rolul imens pe care îl joacă sănătatea în viața unui popor, au constatat cu surpriză, cât de puțin s'a făcut până în prezent pentru apărarea ei și cât de teribil de înapoiate sunt mentalitatea și conduita maselor în această privință. Modificarea lor printr'o educație corespunzătoare s'a impus atunci ca o imperioasă necesitate și eforturi formidabile se desfășoară actualmente pentru a o realiza.

Să vedem acum ce trebuie să urmărească această educație, care la noi, abia începe să se organizeze.

---

*) Conferință prezentată la Adunarea generală din Satu-Mare.

Fiind vorba de apărarea sănătății poporului, ne-am obișnuit să vorbim de educație igienică. Termenul este impropriu, fiindcă programul ce trebuie realizat depășește limitele igienei individuale și chiar sociale, tinzând nu numai la apărarea sănătății generației actuale, ci mai ales la *asigurarea prosperității biologice a celor viitoare*. Ar fi deci mai corect să se vorbească de *educație biologică sau biopolitică*.

Supremul ei scop este să trezească în sânul națiunii, o conștiință națională biologică, făcând generațiile actuale, robite de idei materialiste și scopuri individualiste să înțeleagă, că ele nu sunt, după cum se exprimă dl prof. Moldovan în „Igiena Națiunii“, decât „o părticică din lanțul generațiilor națiunii, cu răspunderi față de trecut, cu datorii pentru viitor“.

În opinia publică trebuie infiltrată adânc conștiința, că fiecare dintre noi se simte Român, „nu fiindcă trăiește în țara sa, nu numai fiindcă vorbește românește și desigur, nu din interes personal. Suntem Români fiindcă ne-am născut Români, fiindcă în vinele noastre circula sânge diferit de al altor popoare și prin moși și strămoși o picătură chiar și din sângele acelora care au contribuit la făurirea națiunii noastre. Această legătură de sânge, această legătură biologică de rasă ne face Români, ca și pe înaintașii noștri și ne impune suprema datorie de a transmite urmașilor acest patrimoniu nepătat“.

Mi-am permis să reproduc acest pasagiu din lucrarea Președintelui nostru, fiindcă în el se cuprinde tot miezul doctrinei biopolitice, pe care „Astra“ și-a propus s'o susțină și s'o propage și fiindcă în această doctrină trebuie încadrată orice educație igienică, care la rândul ei trebuie să transmită populației noastre elementare de *igienă generală* (corporală, alimentară, a locuinței, profesională, *igiena copilăriei și combaterea mortalității infantile*), de *profilaxia boalelor contagioase, profilaxia boalelor sociale* (veneria, T. B. C., alcoolism, cancer) și să îi dea indicațiunile generale în privința eugeniei și eubiotice.

Îndrumarea acestei educații precum și asigurarea însemnatelor mijloace materiale necesare realizării ei, sunt

obligățiuni cari, în mod firesc, cad în sarcina Statului. Numeroase State și le-au asumat deja pe de-ntregul, al nostru ezită încă s'o facă în măsura necesară.

În aplicarea practică a măsurilor educației biologice, Statul este pretutindeni ajutat în modul cel mai eficace de anumite asociațiuni particulare, constituite în vederea unor scopuri identice, cum sunt: asociațiile pentru protecția copiilor, cele antialcoolice, cele pentru combaterea tuberculozei și a altor boli cu caracter social etc.

„Astra“ noastră prin secția ei medicală și biopolitică și prin numeroasele sale despărțăminte, este — în mod special — indicată să întreprindă o asemenea operă.

Pentru a schimba mentalitatea întârziată a poporul și a-l trezi din indiferentismul lui față de marile probleme ale evoluției sale biologice, *educația trebuie să se adreseze națiunii în întregime*. Este relativ ușor să realizezi o educație a generațiilor tinere, aflătoare în școli. Printr'o reformă a programelor de învățământ, Statul ar putea asigura tineretului o educație biologică sistematică și solidă, care n'ar întârzia să se resimtă asupra organizării vieții noastre sociale. (Să sperăm că aceasta măsură va fi luată în curând).

Mult mai dificil este să întreprinzi o educație în rândurile populației adulte. Prin firea lucrurilor, adulții sunt mai refractari oricărei inovații, mai puțin receptivi față de sfaturi și îndemnări, mai obișnuiți cu anumite practici nesănătoase.

Singurul mijloc ce-i stă la dispoziție educatorului în acest scop este *propaganda*. Statul o poate completa prin anumite măsuri legislative și de ordin economic, asupra cărora nu este locul să insist aici.

Noțiunea propagandei nu este încă bine lămurită în mintea Românului. La auzul acestui cuvânt cel mai mulți se gândesc imediat, prin asociație, la propaganda electorală, sinonimă cu vorbărie goală, fără valoare și fără efecte folositoare. De aici neîncrederea pe care mulți intelectuali, cu cari stat de vorbă despre educația poporului, o manifestă față de rezultatele propagandei.

Trebue deci mereu arătat, că propaganda în înțelesul adevărat al cuvântului este un *sistem educativ*, aproape o nouă știință, ce dispune de mijloace variate și legi bine precizate. Aplicată după aceste legi, ea dă rezultate pozitive, cari deși nu se pot întru toate compara cu cele ale educației școlare, sunt foarte însemnate.

Americanii au făcut de mult și cu prisosință dovada, că oricât ar fi de arderată mentalitatea unei populații, ea poate fi schimbată printr'o propagandă perseverentă și iscusită și că nictodată banii cheltuiți cu ea, nu rămân ne-fructificați. În baza îndelungatei lor experiențe, s'au putut preciza o serie de indicațiuni, cari trebuiesc neapărat respectate de orice propagandist.

Le voi rezuma în cele ce urmează.

1. Scopul final urmărit de o propagandă oarecare, (în cazul nostru doctrina biopolitică) trebue să fie bine precizat și mereu scos în evidență ;

2. Terenul social pe care se desfășoară propaganda să fie bine cunoscut, atât în ce privește mentalitatea și gradul de cultură al populației, cât și starea ei sanitară și economică etc. Aceste cunoștințe se pot câștiga în modul cel mai ideal prin anchete sociale ;

3. Modul în care sunt prezentate cunoștințele ce dorim să răspândim și mijloacele de cari ne servim pentru a le face să pătrundă în mințile celor cărora ne adresăm, trebue să fie perfect adaptate vârstei, stării sociale, mentalității și gradului lor de cultură ;

4. Nictodată nu trebuiesc propagate prea multe noțiuni noul deodată. Ne vom limita la câteva mai principale, scoțând în evidență esențialul și neglijând detaliile ;

5. Propaganda nu trebuiesc considerată ca o activitate ocazională, ce se exercită intermitent (așa cum este practică la noi), ci ca o acțiune continuă, perseverentă care odată începută, într'o regiune sau pătură socială, nu încetează până când învățăturile ei n'au fost înțelese de toți. Parafrazând cunoscutul dicton, școlar se poate spune „*repetitio est mater propagandae*“. Obligat să revină mereu asupra aceluiași noțiuni, propagandistul trebue să le știe prezenta în forme variate ca să nu devină plicticoase.

Când e vorba de o propagandă întinsă la o țară sau la o provincie întreagă, este neapărată nevoie de o conducere centrală, unitară, care să elaboreze planul comun de acțiune, căci altfel confuzia și contradicțiile devin inevitabile. În streinătate orice uzină sau magazin mai mare își angajează un șef al propagandei și reclamei, care este un specialist și dispune de toate mijloacele tehnice necesare.

La fel procedează și toate asociațiile care fac propagandă igienică. Pentru ca să ne dăm seama ce importanță se acordă azi organizării propagandei, din partea celor care știu ce influență formidabilă poate avea asupra maselor, e destul să ne reamintim, că Germania posedă un ministru al propagandei ;

6. După cum un birou central de conducere este absolut necesar, tot atât de indispensabilă este o falangă de propagandiști experimentați în activitatea pe teren.

Nu ori cine poate deveni un bun propagandist. Pentru a reuși în această meserie, trebuie un temperament deosebit, o afabilitate înnăscută, o fire comunicativă și prevenitoare, un dar de expunere și captivare și mai ales o rezervă enormă de răbdare și încredere. Un bun propagandist niciodată nu-ți dă impresia că dăscălește lumea, cu un aer de superioritate. El știe să-și câștige simpatia publicului și să-i trezească pe nesimțite interesul și curiozitatea pentru problemele pe care urea să le facă înțelese ;

7. Efectele propagandei igienice pot fi mult ameliorate dacă putem completa opera educativă propriu zisă prin anumite realizări practice în domeniul igienei cum sunt : micul lucrări de geniu sanitar (fântâni, closete, băi-dușuri), sau combaterii de epidemii prin vaccinări, combaterea mortalității infantile printr'o alimentație rațională, case naționale, dispensarii etc.

Ori ce campanie de propagandă igienică întreprinsă într'o regiune sau într'o anumită clasă a populației traversează următoarele 3 etape :

a) faza de sensibilizare a publicului. În cursul acesteia, propaganda se va năzu să trezească, prin cele mai variate mijloace, interesul pentru ideile pe care urea să le răspândească ;

b) faza propagandei sistematice, educative și

c) faza de colaborare activă între propagandiștii și public, în cursul căreia o parte a publicului fiind convinsă de utilitatea ideilor propagate, se înrolează benevol în slujba ei.

Să trecem acum în revistă mijloacele practice de care ne putem servi în propaganda igienică :

1. Cel mai vechiu și cel mai valoros mijloc de propagandă este cea *prin graiu viu*. Vorba rostită are totdeauna o influență mai mare asupra auditorului, decât slova scrisă, asupra cititorului.

Modalitățile propagandei prin graiu viu sunt multiple :

Sfaturi date în conversații individuale. Ele pot fi date cu folos îndeosebi de acei propagandiști care stau în contact îndelungat cu populația, cum sunt: preotul, dascălul, medicul.

Discuții în public, pe care un propagandist abil le știe conduce așa ca să se ajungă la concluzii favorabile tezelor sale, făcându-le în același timp atractive, ba chiar pasionante.

Conferințe publice. Durata lor maximă nu trebuie să depășească 30 minute; dacă e posibil, ele să fie ilustrate cu proiecțiuni și urmate de discuții.

O regulă ce trebuie strict urmată este, ca să nu țină conferințe de propagandă decât acei ce știu într'adevăr vorbi în limbajul publicului cărui se adresează, limbaj care este altul pentru țărani, decât pentru muncitori sau mici burghezi și care chiar pentru țărani diferă dela o regiune la alta. Un conferențiar popular din Oltenia va stârni ilaritate în Sălaj și viceversa.

Conferința trebuie să fie rostită nu citită. Frazele trebuie să fie clare și scurte. Pentru a se face mai ușor înțeles, conferențiarul va uza abundant de exemple practice.

Intr'o conferință de 30 minute vorbită rar, evident că nu se poate spune prea mult, de aceea o conferință într'o localitate nu-i niciodată suficientă. Pentru a putea transmite populației rurale măcar cele mai elementare noțiuni de igienă, e nevoie de un *ciclu de conferințe*, ținute în mai multe Dumineci consecutive. Reîntorcându-se mereu în

aceiași sat, propagandistul va stabili legături mai strânse între el și oameni, își va câștiga simpatii și prieteni și va izbuti mai ușor să facă educație adevărată.

Conferințele izolate sunt admise în faza întâi a propagandei, pentru a lua contact și-a sensibiliza poporul, mai târziu trebuie organizate cicluri.

Experiența ne-a arătat, că efectul conferințelor și afluența publicului la ele sunt mai mari, dacă le încadrăm într'un *program mixt*, care mai cuprinde și puncte distractive, de preferință susținute de persoane din localitate. Așa se stabilește foarte sigur o colaborare între propagandiști și populație.

Conferințele prin radio sunt încă de-o valoare redusă pentru populația satelor noastre, cu timpul însă vor câștiga în importanță. La oraș ele fac deja acum reale servicii.

În conferințele cu subiect medical, trebuie să ne ferim de-a exagera proporțiile anumitor boli sociale și pe lângă dezastrele pe care ele le produc, vom arăta și influențele binefăcătoare ale unei vieți igienice asupra dezvoltării trupului și sufletului a omului.

Este cu totul inadmisibil ca o conferință igienică pentru popor să fie improvizată. Ea trebuie temeinic pregătită, căci altcum n'are nici o valoare.

Orice instituție care se ocupă de propaganda igienică pe o scară mai întinsă, așa cum o face și „Astra“, trebuie să poseadă o colecție de *conferințe tip*, pe care să le pună la dispoziția propagandiștilor.

2. *Scrisul* este al doilea mijloc de propagandă.

În faza de sensibilizare, sunt de mare folos *afișele* colorate provăzute cu un mic text și *foile volante*.

Pentru a completa și reaminti cele expuse în conferințe, e bine să se distribuie, preferabil contra unei mici taxe, *broșuri de popularizare*.

Un puternic mijloc de propagandă este *presa*. Nici o gazetă din lume n'o să-și refuze coloanele unei propagande igienice serioase. Ar fi de dorit să se rezerve și la noi în toate publicațiile, așa cum se face în multe părți, o rubrică permanentă educației igienice. Și mai preferabil ar fi să avem în curând o serie de publicații igienice pe-

riodice, adaptate nivelului cultural al diverselor pături sociale.

Se pot utiliza cu succes în scopul educației igienice *piese de teatru și filme cinematografice*, dacă sunt bine localizate, sau turnate în țară. Filmele aduse din străinătate nu pot fi utilizate la noi, fiind neînțelese de țărani și cu totul străine de firea poporul nostru.

Utile sunt de asemenea *serbările publice cu caracter igienic*, cum ar fi *concursuri de copii*, diverse „zile”: a mamei, a copilului, a laptelui etc., care toate oferă prilej pentru educație igienică.

De cea mai mare însemnătate, mi se pare însă înființarea cât mai multor organizații de educație integrală după modelul „*Șoimilor Carpaților*“. Existența unei astfel de organizații, produce la sate o adevărată renaștere, atât din punct de vedere național, cât și igienic, cultural etc.

După această rapidă înșirare a principalelor mijloace practice de propagandă igienică, să vedem acum în ce măsură sunt, sau pot fi, utilizate la noi și mai ales de „Astra“.

Din primul moment se impune constatarea, că tot ce se face actualmente în România ca propagandă igienică este insuficient. Inițiative particulare, al căror conducători cunosc tehnica și valoarea propagandei, sunt paralizate în activitatea lor prin lipsa de mijloace materiale — cum este spre ex. cazul „Astrei“, — pe care Statul le refuză, fiindcă el încă n'a înțeles, că banii cheltuiți cu educația igienică sunt cel mai rentabil plasament. Nu pot să dau aici amănunte în această privință, citez un singur exemplu, acela al companiei americane de asigurări pe viață (Metropolitan Life Insurance Company), care este cât se poate de convingător. Conducătorii acestei enorme întreprinderi financiare (25 milioane asigurați) și-au dat seama că ar putea realiza beneficii mai mari, dacă ar ameliora starea sănătății asiguraților lor. Au început o propagandă intensă, prin mijloacele pe care le-am înșirat mai sus. Pentru ca să vă dați seama de masivitatea acestei propagande menționez, spre ex., că numărul broșurilor distribuite anual a fost în medie de 50 milioane exemplare, iar al vizitelor, făcute de

propagandiști, la domiciliul asiguraților, pentru a le da sfaturi igienice, de aproximativ 3 milioane la an. În total serviciul propagandei igienice a societății a cheltuit 26 milioane Dolari. Rezultatul obținut a fost reducerea mortalității asiguraților între anii 1911—1925 cu 32% față de trecut, de unde a rezultat pentru societate un beneficiu net de 75 milioane Dolari. După cum vedeți o admirabilă afacere.

Dacă la noi rezultatele propagandei sunt cu totul neînsemnate, cauza trebuie căutată în insuficiența aceleia, cantitativă și calitativă.

Să-mi fie permis să fac o sumară critică a propagandei de până acum a „Astrei Medicale“.

Păcatele ei mai mari sunt următoarele:

Insuficiență cantitativă. În tot Ardealul se țin pe an între 500—1000 conferințe igienice, ceea ce este absolut insuficient. În Franța numai despre tuberculoză se țin anual peste 300 mii conferințe.

Pentru ca să putem vorbi de o educație igienică prin grai viu, la noi ar trebui să ținem anual cel puțin 100,000 conferințe.

Un alt defect pe care îl avem este, că propaganda noastră este discontinuă, ocazională, nu se face perseverent și sistematic.

Ea nu este unitară și controlată; încă tot n'avem conferințe tip.

Publicațiile igienice ale „Astrei“ sunt excelente, dar prea puține și prea puțin răspândite.

Presă, care ne-ar sta la dispoziție, este insuficient utilizată.

N'avem filme, afișe, mijloace de transport și multe alte lucruri.

Propagandiștii devotați am găsi, n'avem însă un șef specialist al propagandei, care să n'aibă altă ocupație decât s'o dirijeze și coordoneze.

Act se va replica că toate acestea ne lipsesc fiindcă n'avem bani.

Găsesc că obiecțiunea este numai parțial motivată, fiindcă noi, cei dela „Astra“, avem posibilitatea să realizăm

o parte a programului nostru și fără bani, sau cu foarte puțin bani.

O să mă întrebați poate, că oare are rost să continui o propagandă pe care n'o poți organiza așa cum trebuie? Strădania noastră modestă avea-va oare vre-un efect?

De sigur că rezultatele noastre nu vor fi atât de splendide ca ale Americanilor. Ele vor fi incomparabil mai modeste, dar totuși vor însemna un mic progres față de trecut. Afirm acest lucru în baza experienței de zece ani a secției, căci în regiunile în care s'a lucrat, cu toată insuficiența organizării, rezultatele se văd.

Avem deci datoria să continuăm, sporindu-ne efortul.

Pentru perioada de mizerie financiară, prin care trecem, să ne elaborăm un program minim de realizări, dar să-l executăm întocmai.

Imi permit să fac în această privință următoarele sugestii:

1. Înainte de toate, mi se pare necesară o coordonare a activității membrilor secției, prin intensificarea legăturilor dintre conducere și cercurile provinciale de medici, al căror număr trebuie sporit;

2. Redactarea urgentă a unui număr suficient de conferințe tip, cari vor fi multiplicare la șapirograf și distribuite tuturor membrilor, împreună cu un program tip pentru descinderi la sate;

3. Adoptarea sistemului ciclului de conferințe, în loc de cel al conferințelor izolate, practicat până acum.

Sporirea considerabilă a numărului conferințelor (ciclurilor) prin recrutare de noi propagandiști;

5. Utilizarea la maximum a presei de toate categoriile în folosul propagandei igienice;

5. Organizarea cursurilor de igienă la școlile țărănești ale „Astrei“ și mai ales

6. Organizarea și răspândirea Șoimăritei la sate, care este cel mai prețios mijloc educativ de care dispunem.

Toate aceste propuneri se pot realiza aproape fără cheltuieli bănești, numai cu muncă și entuziasm. Să aducem și pe mai departe, acest aport, sporit dacă se poate, căci în primul rând noi medicii avem obligația să luptăm pentru viitorul nației românești.

Ancheta sanitară *)

(Metode și rezultate)

de **Dr. I. Stoichiția.**

Asociațiunea pentru literatura și cultura poporul român, acest vechiu așezământ național al Românilor de dincoace de Carpați, în urma stăruințelor neobosite depuse de către distinșii profesori ai Universității din Cluj, domnii Dr. Iuliu Moldovan și Dr. Iuliu Haștegan, — a adoptat încă din anul 1926 ca bază a activității sale viitoare, principiile biopolitice, adică promovarea vigoarei fizice, morale și intelectuale a Națiunii. Era natural, ca odată acceptate aceste principii, activitatea „Astrei“ noastre să fie amplificată și îndrumată pe căile noi indicate de principiile biologice, dominante de altfel în toată lumea civilizată. Constatăm cu plăcere că în ciuda tuturor greutăților mari inerente unor noi realizări și noi îndrumări într'o epocă de evidentă deprestiune colectivă și cu toate dificultățile cari au survenit în mod natural fiind vorba de a se schimba sau chiar de a se modifica numai ori amplifica o veche tradiție moștenită și care era socotită pe deplin verificată și deci intangibilă, — „Astra“, datorită perseverenței celor doi distinși îndrumători dela Cluj, s'a acomodat în scurtă vreme noilor cerințe amplificând tradiționalul program — propagandă culturală prin conferințe publice și broșuri — printr'o serie întreagă de noi postulate și noi realizări conforme cu cerințele biologice ale Națiunii.

Între primele realizări, pe acest nou teren de activitate, trebuie să amintim munca sistematică de pregătire desfășurată ani de-a rândul de către secția medicală și biopolitică a „Astrei“, care s'a achitat în mod strălucit de sarcina ce-i revenea de a studia, de a pune la punct și a populariza noile probleme. Buletinul Eugenic și Biopolitic al „Astrei“, broșurile apărute în ediția secției medicale și biopolitice, cursurile de cunoaștere în toate detaliile ei a problemei tuberculozei și seria de conferințe cu subiect

---

*) Referat prezentat Adunării generale dela Satu-Mare.

biopolitic dela Cluj, — sunt tot atâtea realizări cari marchează un drum nou în activitatea Astrei și ne indică începutul unei noi epoci de înflorire pentru bătrâna noastră Asociațiune.

După perioada de pregătire a terenului și de trezire a opiniei publice, — au urmat în serie celelalte realizări, dintre cari amintim doar pe cele mai importante: organizația „Șoimii Carpaților“, aceasta admirabilă mișcare de regenerare fizică, morală și intelectuală, inițiată, creată și condusă de către domnul profesor Dr. Iuliu Hașteganu și Școlile superioare țărănești inițiate de către dl Dr. Ilea în Maramureș și realizate pe întreg cuprinsul Ardealului prin stăruința neobosită a iubitorului nostru Președinte Dr. Iuliu Moldovan.

În aceasta nouă activitate a „Astreii“, s'au încadrat masiv, dela început, medicii români din Transilvania, cari animați de pilda celor doi măestri dela Cluj, au înțeles să colaboreze cu tot elanul la munca constructivă întreprinsă, contribuind într'o largă măsură la reușita inițiativelor luate și ridicând prin aceasta în mod simțitor nivelul de prestigiu al acestui distins corp de intelectuali. Medicii apar tot mai des în echipele de propagandă culturală ale „Astreii“, cutreerând satele și ținând nenumărate conferințe medicale, le cetim tot mai des articolele de propagandă medicală care apar în diferitele noastre foi populare; broșurile de popularizare cu subiect medical se înmulțesc și se răspândesc în mii de exemplare, îi găsim pe medicii printre cei mai zeloși conferențieri ai cursurilor școlilor superioare țărănești, sporește numărul celor ce conduc efectiv Despărțăminte județene de plasă și sunt între cei dintâi cari ajută și promovează înjgheburile de noi organizații de ale „Șoimilor Carpaților“.

Acestul spirit colectiv de acțiune generoasă a medicilor se datorește și inițiativa dela Sibiu, prin realizarea unei serii de așa numite „anchete medico-sociale“, executate de către Corpul medical sibian. Anchetele medico-sociale din județul Sibiu se încadrează perfect în noul program de activitate al „Astreii“ căutându-se a se contribui printr'o muncă pozitivă la promovarea vigoarei biologice

a populațiunii noastre rurale. Inițiate de noi în toamna anului 1931, ele urmăresc două scopuri distincte, deopotrivă de utile. Pe de o parte căutam ca printr'un adevărat recensământ al sănătății executat cu maximum posibil de probitate științifică să culegem date cât mai precise asupra standardului de sănătate al populațiunii noastre rurale, asupra condițiilor igienice și sociale în care trăiește țărănimea noastră determinând elementele care favorizează diferite stări maladiive, — iar pe de altă parte căutam ca prin mijloace imediate să venim în ajutorul populației găsită bolnavă acordându-i asistență medicală gratuită sau luând măsuri pentru prevenirea și combaterea bolilor medico-sociale constatate. Urmăream deci un scop informativ de cunoaștere a realităților sanitare dintr'un sat și un scop de ajutor efectiv prin îngrijirea pe loc a bolnavilor găsiți și prin luarea de măsuri curative și mai ales preventive pentru viitor.

Pentru atingerea acestor scopuri am întrebunțat o metodă proprie concepută după criteriile care pe de o parte țineau seama de exigențele și mentalitatea populațiunii noastre rurale, iar pe de altă parte de posibilitățile de realizare de care dispuneam. Cunoscând mentalitatea țărănimii noastre și voind a examina — după posibilitate — întreaga populațiune dintr'o comună, realizând astfel condițiunile unui recensământ, în primul rând am căutat să evităm cu desăvârșire aparența unei expediții de studiu ori de cercetare științifică și am imprimat acțiunii noastre mai mult caracterul unei acțiuni de ajutor efectiv prin acordarea unei cât mai largi asistențe medicale gratuite. Cu aceasta metodă am reușit să câștigăm dintru început încrederea populațiunii, care s'a prezentat la examinările noastre în număr complet primindu-ne în gospodăriile lor cu toată încrederea și simpatia.

Metoda de lucru practică de noi la executarea anchetelor medico-sociale din județul Sibiu, a fost concepută ținându-se seama de următoarele deziderate :

1. Să se examineze din punct de vedere igienic și social toate gospodăriile și toate locuințele familiilor dintr'o

anumită comună, recoltându-se date privitoare și la starea familiară a acestor familii;

2. Să se examineze din punct de vedere medical fiecare individ în parte, completându-se această examinare cu toate cercetările speciale necesare, în deosebi în cazurile suspecte de vreo maladie medico-socială;

3. Toate constatările medicilor anchetatori să fie consemnate în câte o fișe sanitară individuală, care fișă să fie apoi întregită și cu rezultatele examinărilor speciale și analizelor de laborator;

4. Toți cei găsiți bolnavi, de orice boală, cu ocazulnea acestor anchete să primească tratament medical imediat și

5. Toate examinările precum și ajutorul medical (medicamente, etc.) să se facă în mod gratuit, neimpunându-se la nici un fel de taxe sau onorariu, nici populația examinată și nici autoritatea comunală.

Ținând seamă de aceste considerațiuni, se impunea mai întâi să ne asigurăm *aparatul necesar* pentru a putea face față unor examinări în masă. În acest scop, făcând apel pe de o parte la serviciul sanitar județean, dimpreună cu toți medicii săi și întregul personal sanitar auxiliar, ne asigurăm concursul unor colaboratori obișnuiți a lucra în mediul rural, iar pe de altă parte făcând apel la medicii specialiști oficiali și neoficiali din Sibiu, precum și la medicii de laborator și la farmaciștii, am căutat să ne asigurăm concursul unui număr cât mai mare de medici, farmaciști și personal sanitar auxiliar, pentru a putea dispune în orice moment, de o echipă completă în stare de a face față unor asemenea examinări.

Din colaborarea sinceră și benevolă a serviciului sanitar județean și a Colegiului Medicilor din Sibiu, s'au putut realiza *întotdeauna* echipele necesare pentru anchetele noastre medico-sociale. În compunerea acestor echipe am ținut seama în afară de împrejurările locale și de necesitatea de a dispune de un număr suficient de medici cari să cerceteze la fața locului fiecare gospodărie în parte, precum și de necesitatea de a dispune de câte un medic specialist pentru fiecare specialitate, având la dispoziție și utilajul necesar examinărilor de specialitate. În afară de aceasta,

echipa era completată prin câte un farmacist și personalul sanitar auxiliar strict necesar, în primul rând surori de ocrotire.

O asemenea echipă se compunea deci, în medie, din câte 1—2 medici interniști; 1 medic de neuro-psihiatrie; 1—2 medici ginecologi; 1 medic dermato-venerolog; 1 medic pentru otorinolaringologie; 1 medic dentist; 1—2 medici igienști; 1 medic oculist și după posibilitate un medic chirurg. Această echipă de specialiști se completa cu un farmacist și câte 10—15 medici fără specialitate, medici de circumscripție rurală sau medici practicieni din oraș, precum și 4—5 surori de ocrotire, 1 moașe și un laborant.

O echipă de anchetă se compunea deci în medie din 25—30 persoane și se deplasa cu auto-camioane în dimineața câte unei zile de sărbătoare sau Dumineca în comuna anume destinată și mai înainte pregătită pentru anchetă. Echipa de anchetă în afară de instrumentarul și utilajul necesar examinărilor și cercetărilor de laborator, dispunea și de o mică farmacie împachetată în câteva lăzi anume amenajate și care conțineau toate medicamentele uzuale pentru boli curente.

De mare importanță era pregătirea terenului și amenajarea localurilor pentru examinare. În acest scop, medicul primar de județ sau medicul circumscripției, căreia îi aparținea comuna fixată pentru examinare, se deplasa în comună cu 7—10 zile înainte de data fixată pentru anchetă. Cu această ocaziune, medicul însărcinat cu pregătirea mai întâi lua contact cu Primăria comunală și cu intelectuali din comună, arătându-le scopul anchetei medico-sociale precum și mijloacele și modalitățile de realizare. În această conferință mai restrânsă, se stabilea rolul fiecăruia dintre conducătorii comunei și se destinau camerele necesare pentru a fi transformate în cabinete de consultații medicale pentru ziua de anchetă. Primăria comunală primea cu această ocaziune și stocul necesar de fișe sanitare, care erau apoi completate de către notarul comunei sau de către alți intelectuali din comună, cu datele personale ale fiecărui locuitor. (Numărul casei, numele, numerele camerelor de locuit, numărul membrilor de familie și starea materială).

Pentru cabinete de consultație se amenajau cu strictul necesar 4—5 camere, de obicei la Școală sau Primărie și se fixa câte o cameră pentru biroul de conducere și triaj al anchetelor și o cameră pentru farmacie. Tot cu această ocaziune, medicul destinat cu pregătirea, făcea și preparativele necesare pentru dejunul echipei de medici.

După ce aceste preparative erau puse la punct și după ce rolul fiecărui membru al Primăriei sau intelectual din comună era bine fixat, medicul însărcinat cu pregătirea anchetelor ținea o conferință publică în fața populațiunii din comună. Aceste conferințe se țineau de obicei în cadrele și cu colaborarea Cercurilor culturale ale „Astrei”, care în județul Sibiu dispune de asemenea cercuri în fiecare comună. Prin această conferință publică, medicul insistă în deosebi asupra importanței sănătății și arătând mijloacele prin care se pot preveni diferitele boale, stăruta asupra necesității, ca barem din când în când, fiecare individ fie că este sănătos sau bolnav, să fie supus unui serios examen medical. Se arăta cu acest prilej populației importanța unei anchete sanitare, se arăta că se intenționează în comună o asemenea anchetă, când vor fi examinați de către medicul în mod gratuit, toți locuitorii din comună și se vor împărtăși cu medicamente gratuite, toți cei care vor fi găsiți bolnavi. Se cerea din partea populației un singur lucru și anume, ca să se supună toți fără deosebire acestor examinări medicale și să se prezinte la vizită în mod benevol și cu toată încrederea.

Aceste conferințe în toate comunele vizitate până în prezent, au fost foarte bine primite de către populație, iar rezultatul a fost că în ziua anchetei populația s'a prezentat în număr aproape complet la examinările medicale.

În ziua fixată pentru anchetă, echipa de medici prezentându-se în comună era așteptată la Primăria comunală sau în Școală de către comitetul local și de către un număr suficient de fruntași, destinați de a conduce prin comună pe medicii vizitatori. Îndată după sosirea în comună, echipa se împărțea în 2 părți și anume partea compusă din medicul specialişti, își ocupa fiecare împreună cu personalul ajutător, camerele destinate pentru consultațiile medicale:

de specialitate, iar medicii din cealaltă jumătate de echipă primeau fiecare câte un stoc de fișe sanitare individuale cuprinzând pe membrii alor 20—30 familii pe cari urmau să le viziteze la domiciliul lor. Comuna astfel, era împărțită în 10—20 de sectoare, fiecare sector cuprinzând 20—30 gospodărit sau familii. Medicul în posesiunea fișelor sanitare dintr'un asemenea sector, condus de către un fruntaș din comună, de obicei un consilier comunal, se deplasa în fiecare casă, unde după ce consemna starea igienică a locuinței, examina din punct de vedere medical pe fiecare membru al familiei în parte, întregindu-i cu datele necesare fișa sanitară individuală. Acolo unde medicul anchetator constata vreo boală intercurentă de mai mică importanță, prescria pe loc tratamentul necesar și locuitorul se prezenta la farmacia echipei de unde își primea medicamentele prescrise. În cazul când medicul anchetator găsea, că este nevoie de o examinare de laborator, trimitea pe bolnavul respectiv dimpreună cu fișa sa individuală la echipa medicilor specialiști din Școală sau Primărie, unde prin biroul de triaj era îndrumat la medicul specialist pentru examinare. Medicul specialist după examinare, completa fișa sanitară individuală cu constatările sale și prescria bolnavului tratamentul cuvenit. În cazurile când același bolnav necesita examenul mai multor specialiști, tot prin biroul de triaj, era îndrumat la fiecare din ei și constatările fiecăruia se consemnau în fișa sanitară individuală.

După acest procedeu, fiecare gospodărie, fiecare locuință și fiecare familie din comună era cercetată la fața locului de către un medic anchetator și fiecare locuitor era examinat în parte din punct de vedere medical, completându-i-se cu toate datele fișa sanitară individuală. Toți cei găsiți suspecți de vreo boală mai serioasă, erau îndrumați la medicii specialiști, unde se făcea reexaminarea și se completa fișa cu constatările de specialitate. Toți cei găsiți bolnavi, primeau dela farmacia echipei medicamentele prescrise în mod gratuit.

Asfel lucrarea echipei de anchetă era cât se poate de completă, pe de o parte câștigându-se datele privitoare

la starea igienică a tuturor locuințelor și asupra stării de sănătate a tuturor locuitorilor, iar pe de altă parte constatându-se și consemnându-se toate cazurile de boală după specialități și intervenindu-se imediat prin ajutor efectiv, eliberându-se și medicamentele necesare. Lucrarea echipei de anchetă dura ziua întreagă și după o oareșcare perfecționare a metodei de lucruri practicate, am reușit ca o echipă compusă în medie din 25 persoane să poată examina în decursul unei Dumineci, populația unei întregi comune până la cifra de 1200—1300 locuitori.

După terminarea lucrărilor echipei de anchetă, se colecționa întreg materialul recoltat care apoi era dat în primirea medicului de circumscripție. Medicul de circumscripție aranja acest material regrupându-l după familii și gospodării și întregind ulterior fișele sanitare și cu toate rezultatele de laborator. Tot medicul de circumscripție completa fișele sanitare individuale și cu rezultatele reacțiilor biologice (reacții Pirquet) făcute în decursul anchetei sau după anchetă, întregii populațiuni școlare. Fișele sanitare individuale astfel completate cu toate datele examinărilor făcute, formau apoi obiectul de studiu al medicului de circumscripție și al medicului primar județean, care prelucrau din punct de vedere științific întregul material după un „chestionar“ de mai înainte întocmit. Totodată se făceau tablouri aparte de toate bolile medico-sociale, luându-se în același timp și toate măsurile necesare de tratament și combatere.

Contribuția de muncă a medicilor și personalului sanitar auxiliar a fost și este benevolă și complet gratuită, medicii și personalul sanitar auxiliar neprimind nici un fel de retribuție pentru munca prestată. Cheltuielile de transport ale echipei, masa echipei precum și cheltuielile de materiale, îndeosebi costul medicamentelor procurate din comerț, — au fost suportate de către Fondul Sanitar județean, în al cărui buget sunt prevăzute sume anume destinate în acest scop de către Prefectura județului. Ținem să notăm însă, că aceste cheltuieli au fost și sunt minimale față de importanța și față de dimensiunile lucrării executate. Astfel ancheta sanitară a unei comune cu 1000—3000 locuitori

executată cu participarea unei echipe de 25 persoane, costă în medie cea sumă de lei 7—9000, din care sumă $\frac{3}{4}$ reprezintă costul medicamentelor distribuite.

La prima vedere, tehnica întrebunțată la executarea anchetelor noastre medico-sociale, va apare multora dificilă și poate imposibil de a fi practică și în altă parte. Este fără îndoială, că nu este o operă ușor de realizat și de bună seamă că metoda de lucru practică în județul Sibiu nu va putea fi practică în județe cu un număr redus de medici. Socotim însă, că în județele cu orașe mai mari și cu un număr important de medici, printr'o strânsă colaborare între Colegii Medicilor și Serviciile sanitare de județe, se pot înjgheba asemenea anchete medico-sociale întrebunțând chiar tehnica și metoda de lucru practică în județul Sibiu, ea având avantajul de a fi o cercetare completă întrunind condițiile unei *anchete de studiu, dar și de un ajutor efectiv pentru populație*. În județele mai mici și cu un număr redus de medici, anchetele medico-sociale se pot executa limitându-se numai la cercetările și examinările la domiciliul locuitorilor și eliminând partea de cercetări executată de către medici specialiști. Socotim că și în acest caz, materialul recoltat poate avea o mare valoare documentară și statistică, câștigându-se date prețioase asupra standardului de sănătate al populației.

Întrebunțând această metodă de lucru, am anchetat până în prezent în decurs de 33 de zile, în total 22 de comune rurale, dintre cari 21 comune din județul Sibiu și 1 comună din județul Târnava Mică. (Roșia de Secaș). Populația totală a acestor comune se ridică la cifra de 29.548 de locuitori, repartizați asupra celor 6588 de gospodării.

Datele pe cari se bazează prezentul referat și cari au fost prelucrate până în prezent, se referă însă numai la 20 comune rurale din județul Sibiu, având un total de populație de 26.748 de locuitori, repartizați asupra celor 6188 de gospodării. Ancheta în aceste comune s'a executat în decurs de 30 de zile cu echipe complete de medici și personal sanitar auxiliar, vizitându-se la fața locului 5910 gospodării, adică $94,9\%$ din total și examinân-

du-se din punct de vedere medical 22.529 persoane adică 84,2% din totalul locuitorilor acestor comune.

Comunele anchetate reprezintă cele mai variate aspecte ale județului Sibiu atât ca situație geografică și întindere, cât și ca structură etnică și materială ori culturală a locuitorilor. Am ales intenționat comunele cele mai diferite ca aspect geografic, economic și cultural, pentru a ne putea câștiga o imagine cât mai reală asupra mediei standardului de sănătate și de boală din întreg județul, fără să putem fi influențați în concluziile noastre de considerații și particularități de ordin local sau regional. Dintre comunele examinate 7 comune sunt situate la șes, 6 comune situate în regiuni deluroase, iar 7 comune sunt așezări caracteristice de munte. Sub raportul originii etnice a locuitorilor din aceste comune, găsim că 16 comune dispun de populație curat românească, 3 comune sunt cu populație mixtă compusă din sași și români, iar o comună are populație curat săsească. Majoritatea locuitorilor din comunele dela șes și din regiunile deluroase se îndeletnicesc cu agricultura, iar cei din comunele de munte cu exploatarea lemnului, cu creșterea vitelor și cu oieritul.

Materialul documentar recoltat prin aceste anchete medico-sociale și la care ne referim în expunerea noastră, se referă la situația constatată în 20 de comune din județul Sibiu și se compune din 22.529 fișe sanitare individuale în cari sunt trecute toate constatările medicilor anchetatori atât privitor la starea sanitară a persoanei, cât și privitor la situația lui socială și situația igienică a locuinței.

Deși numărul comunelor anchetate reprezintă abia 22% din totalul comunelor din județul Sibiu, iar numărul celor examinate de către medici reprezintă numai 18% din totalul locuitorilor acestui județ, — un procent deci prea mic pentru a se putea trage concluzii definitive, — considerând însă felul materialului recoltat, îl socotim pentru moment totuși îndeșulitor pentru a putea ajunge la concluziuni cât se poate de apropiate de adevăr, în ceea ce privește media de sănătate și de boală a populațiunii rurale din acest județ.

Analizând sub acest raport materialul recoltat, vom constata că din totalul locuitorilor existenți în cele 20 de comune anchetate, au fost examinați de către medicii un număr de 22.529 persoane, ceea ce reprezintă 84,2% din totalul locuitorilor existenți în comună și au rămas neexaminați 4220 de locuitori ceea ce reprezintă 18,8% din total. Cel mai mare procent de examinați îl dă comuna săsească Cîsnădioara cu 99,30% din total, iar cel mai mic procent îl dă comuna românească de munte Cacova cu un procent de 64,9%. Observăm că variațiunile cari se constată la diferitele comune în raportul cifrei de examinați, se datorește exclusiv situației geografice a comunei și ocupației locuitorilor, comunele de șes dând procentul cel mai mare, iar comunele de munte, a căror locuitori lipsesc foarte mult din localitate, dând procentul cel mai mic.

În ceea ce privește situația materială a locuitorilor examinați, constatăm în ea că în 22,8% a cazurilor a fost găsită bună, în 47,9% a cazurilor a fost găsită mediocră, iar 29,3% a cazurilor a fost găsită rea. Comuna cu cea mai bună stare materială este comuna Șelimbăr, având o populație în majoritate săsească și fiind situată în apropiere nemijlocită de orașul Sibiu, iar comuna cu cea mai rea stare materială este comuna de munte Cacova, ai căror locuitori trăiesc aproape exclusiv din pomărit. Aceasta din urmă comună avea odinioară o stare materială înfloritoare, majoritatea capilor de familie fiind oieri și având turmele lor pe teritoriul Rusiei, unde prin schimbarea regimului politic au fost complet expropriați. Deși situația materială a locuitorilor examinați a fost înregistrată după declarația proprie și după informațiuni culese dela fruntașii comunei și deși în analiza acestor date intră foarte multe criterii subiective, constatăm că există foarte mici variațiuni în procentul mediu al diferitelor comune, ceea ce denotă că situația redată în fișele noastre este cât se poate de apropiată de adevăr. Cea mai bună stare materială o prezintă comunele dela șes și în primul rând cele învecinate cu orașul Sibiu, iar cea mai rea stare materială o prezintă comunele dela munte și în primul rând cele mai distanțate de oraș. Sub raport material deci 30,00% a populației se

găsește într-o situație cât se poate de rea, lipsindu-i chiar și minimumul necesar pentru existență; aproape 50% a populației se găsește într-o stare materială mijlocie având minimumul de existență, dar neputând realiza nici un fel de economie de bunuri sau realități și abia 22,8% a populației rurale se găsește într-o stare materială mai acceptabilă.

Sub raportul confortului și situației igienice a locuințelor, găsim următoarea situație: 28,7% a populației examinate locuiește în locuințe compuse dintr-o singură cameră, revenind pe o cameră de locuit 3—4 persoane; 56,7% a populației locuiește în locuințe compuse din câte 2 camere, revenind 2—3 persoane de cameră și numai 14,6% a populației se adăpostește în locuințe având 3 sau mai multe camere de locuit, revenind 1—2 persoane pe o cameră. Cea mai rea situație sub acest raport o prezintă iarăși comunele de munte cu familii foarte bogate în copii, iar cea mai bună situație o prezintă comunele de șes și în deosebi acelea ai căror locuitori în perioada ante-belică au strâns economii mai importante ca emigranții în America.

În ceea ce privește starea de sănătate a locuitorilor examinați din cele 20 de comune anchetate, găsim următoarea situație: din 22.529 persoane examinate s'au găsit 17.865 din punct de vedere medical complet sănătoși și la 4664 de persoane s'au constatat diferite boli acute sau cronice. Socotit în procente s'au găsit deci 79,2% din totalul examinaților ca fiind complet sănătoși și 20,8% bolnavi. Cel mai mic procent de bolnavi îl dă comuna Sebeșul de sus cu o proporție de 5,5, iar cel mai mare procent îl dă cămună de munte Tălmăcel cu 44,6. De remarcat că satele ai căror locuitori se găseseră într-o stare materială relativ bună și în condiții acceptabile de igienă a locuinței, se prezintă cu cel mai mic procent de bolnavi (Sebeșul de sus, Săcel, Șelimbăr), — până când comunele ai căror locuitori în majoritate s'au găsit în stare materială rea, cu locuințe mici și neîncăpătoare, prezintă cel mai mare procent de bolnavi (Tălmăcel, Jina, Sibiel, Cărpiniș). Observăm și la acest loc, că din prima categorie fac parte comunele dela șes și din vecinătatea orașului Sibiu, iar din a 2-a

categorye fac parte comunele de munte și cari sunt mai distanțate de mediul urban.

Cele mai frecvente afecțiuni sunt acelea ale aparatului respirator care se prezintă cu 870 cazuri de boală, adică 19% a tuturor cazurilor de boală constatate, urmând aparatul digestiv cu 662 cazuri, adică 14% și în ordine descrescândă afecțiunile oculare 476 cazuri; aparatul circulator cu 415 cazuri; afecțiuni otorinolaringologice cu 406 cazuri; gușă endemică cu 399 cazuri; afecțiuni ale aparatului uro-genital 380 cazuri; afecțiuni de piele cu 359 cazuri; sifilis manifest și latent cu 250 cazuri; afecțiuni ale sistemului nervos cu 165 de cazuri; tuberculoză cu 156 de cazuri și tumori maligne cu 18 cazuri. În afară de aceasta, s'au mai găsit 35 surdo-muți, 27 cretini și idoți, 13 alienați mintali și 9 orbi. Cu toată atențiunea acordată în deosebi cazurilor de sifilis, tuberculoză și tumori maligne, — socotim că numărul de cazuri constatat nu poate corespunde întru toate realității. Aceasta în deosebi din cauza lipsei unor mijloace de investigație clinică mai precisă, în deosebi în lipsa unui aparat Röntgen, toate constatările făcându-se, cu excepția examenelor serologice, aproape numai prin examenul clinic al bolnavului.

Acestea ar fi în rezumat principalele constatări de ordin medical. Ținem să adăugăm că în decursul examinărilor făcute s'au executat în total 1371 de reacții Wassermann din sânge, dintre cari 239 pozitive și 1132 negative; s'au mai executat 1783 extracții dentare, iar celor 4664 bolnavi constatați li s'au eliberat în total 6496 rețete în mod gratuit din farmacia echipei de anchetă. Remarcăm deci că pe lângă constatările de ordin documentar și științific s'a făcut prin aceste anchete și o vastă operă de asistență medicală, dându-se ajutor imediat la 4664 de bolnavi.

Dintre realizările durabile consecutive anchetelor noastre medico-sociale amintim: înființarea unei case de ocrotire (dispensar medical) în comuna Jina pentru combaterea sifilisului și pentru consultațiuni medicale gratuite curente; înființarea unui dispensar în comuna Gurariului pentru combaterea sifilisului; înființarea unui dispensar în comuna Boița pentru consultațiuni și tratamente medicale curente;

inițierea măsurilor de profilaxie contra malariei prin drenarea râului Secaș și prin chininizarea populației din comuna Roșla de Secaș; intensificarea tratamentului sifiliticilor descoperiți prin acordare de medicamente gratuite și în fine ospitalizarea tuturor cazurilor descoperite care necesitau aceasta, în deosebi internarea cazurilor de tuberculoză deschisă și a cazurilor chirurgicale.

Observăm că toate operațiunile împreunate cu executarea anchetelor noastre medico-sociale, cu excepția costului medicamentelor procurate din comerț, a transportului și hranei echipei, — s'au făcut atât de către medici, cât și de către farmaciști și personal sanitar auxiliar în mod cu totul gratuit, dovedindu-se încă odată simțul de sacrificiu și altruismul corpului nostru medical și sanitar auxiliar. Cheltuielile materiale efective se ridică în total până în prezent la cifra de 181.989.— lei, ceea ce repartizat asupra numărului persoanelor examinate, revine costul efectiv al examinării unei persoane la suma de 8 lei. Dacă am socoti însă valoarea în bani a muncii depuse de către echipele noastre de anchetă, socotind costul unei simple examinări la 50 lei, a unei examinări de specialitate la numai 100 lei, a unei analize de laborator la 100 lei și a unei extracții dentare la suma minimală de 50 lei, am ajunge la o evaluare în bani de cca 2,000.000.— lei, cât ar reprezenta numai contra-valoarea muncii prestate de către medicul anchetator.

Socotim că aceste cifre rezumative nu mai necesită nici un fel de comentariu. Ele ilustrează suficient munca depusă cu un deosebit devotament de către personalul medical și sanitar auxiliar din orașul și județul Sibiu pentru realizarea unei opere pe cât de interesantă, pe atât de necesară și utilă cunoașterii și promovării problemei sănătății publice din Țara noastră.

Cum se alcătuiește o conferință religioasă

de **Nicolae Colan.**

Cine a spus că nașta noastră nu este religioasă, sau că religiozitatea ei e superficială? Fiindcă iată, faptele dovedesc contrariul.

S'a iut Maglavitul, cu minunile lui și cu chemările lui la o viață mai curată — și nașta năvălește cu zecile de mii spre locul unde ctobanul simplu Petrache Lupu propovăduiește evanghelia Mântuitorului, cu vorbe simple, nemesteșugite, ca sufletul său înfrățit cu firea curată a lui Dumnezeu.

Dar cunoscătorul sufletului neamului nostru nici n'avea nevoie de dovada Maglavitului pentru a se convinge de înclinările religioase ale acestui neam. Cetele de propovăduitori cari în numele „Astrei“ străbat satele noastre, au avut de sigur prilejul să constate, că cele mai bucuros ascultate conferințe sunt conferințele religioase. Setea după Dumnezeu și după înțelepciunea Scripturilor sfinte, setea după învățătura sfintei noastre Biserici, niciodată n'a fost mai mare ca 'n vremile noastre de cumplită restriște morală.

„Secerișul e copt“ și — spre bucuria noastră — sporesc și secerătorii. Căci alături de slujitorii altarului se 'mbie la propoveduire și mireni luminați.

Mai ales pentru aceștia din urmă, aș dori să dau câteva îndrumări referitoare la felul în care se alcătuiește o conferință religioasă.

1. *Subiectul conferinței se va alege din domeniul învățăturii și vieții creștinești. În această privință, nu trebuie să fim robii actualității.*

Toată învățătura Bisericii e totdeauna actuală. Avem deci un foarte larg câmp de mișcare în aflarea subiectului. Unele îngrădiri se impun totuși, în chip firesc. Sunt postulate cari nu pot fi nesocotite. Mă gândesc mai ales la

două: la ocazia sau *prilejul* cu care vorbim și la *ascultătorii* cărora ne adresăm (la bunele lor fapte pe care vrem să le încurajăm sau la relele lor năravuri pe care dorim să le combatem).

Așa, de-o pildă, la ziua de 1 Decembrie, vom vorbi despre milostivirea lui Dumnezeu care a luminat mintea conducătorilor din trecut ai neamului nostru și a întărit brațul bravilor noștri ostași care s'au jertfit pentru biruința dreptății românești — și despre mulțumirea ce-o datorăm Tatălui din cer pentru părinteasca lui purtare de grijă, iar nu despre bește, despre lux sau alte asemenea lucruri care pot fi lămurite altădată — nu însă la 1 Decembrie.

Și iarăși unor oameni harnici (și eventual șomeri) nu le vom vorbi despre datoria de a munci (Sf. Pavel spune într'o epistolă a sa, că „cine nu lucrează nici să nu mănânce“), ci le vom înfățișa alte îndatoriri și da alte mângăieri, care să le ajute a trece mai ușor prin greutățile care le apasă viața.

Când conferențiarul își alege subiectul din alt tărâm decât cel strict religios, acest subiect trebuie pătruns și înfățișat în *lumina* evangheliei, trebuie tratat în *duh* religios. Simțirea creștinească în care conferențiarul își va învălui subiectul și judecata evanghelică cu care-l va înfățișa, îi împrumută acestuia caracter religios. Ținând seamă de acest adevăr incontestabil, ne vom putea alege subiecte pentru conferințe *religioase* din *oricare* domeniu al vieții; fiindcă, încă odată, *perspectiva* în care așezi subiectul e totul.

2. În tratarea subiectului e bine să începem cu un fapt recent, cunoscut sau necunoscut de auditor, cu un citat din sfânta scriptură sau cu o maximă (proverb) îndeobște cunoscută. În felul acesta stărnim interesul ascultătorilor pentru restul expunerilor noastre. Fără această inițiată captare a atențiunii lor prin mijloace bine dibăcite, conferința riscă să se risipească în vânt.

Adevărurile expuse trebuie luminate cu pilde concrete. Viața cotidiană e destul de variată pentru a ni le imbia din belșug. O comoară nepuizabilă ne oferă în această privință scripturile sfinte și istoria bisericească-națională

și universală deopotrivă. Nici literatura nu trebuie lăsată la o parte. Căci ea încă e vieață, ba chiar esență de vieață.

Concluzia sau încheierea unei conferințe religioase o alcătuesc de obicei bunele îndemnuri adresate credincioșilor. De sigur ele nu strică, dar nu sunt nici absolut necesare. Fie că dacă conferențiarul nu trage încheierile sintetice, le trage auditorul în chip firesc. Evident, dacă expunerile au fost limpezi, logice, concludente. Chiar în cazul că aceste îndemnuri le dă însuși conferențiarul — nu trebuie să abuzeze de ele. Prea insistența și îndelungata dăscăleală repugnă unui auditor destul de inteligent, cum e poporul nostru, de sus și de jos — la fel. Invățătura morală formulată cu prea mulți „trebuie“, miroasă a cod penal. Și poate din această pricină — ea nu-și prea ajunge scopul.

3. Destur e de prisos să amintesc că expunerea gândurilor și simțirilor dintr'o conferință religioasă populară reclamă un *grai simplu*, dar fără meteahna banalității. Și mai ales fără potopul „radicalelor“ care pot impresiona pe vr'un semidoct pripășit printre ascultătorii cu cernici, dar nu-i luminează și nu-i mulțumește pe aceștia din urmă.

Adevărurile propovăduite de Biserică vin dela Dumnezeu, din veșnicie și durează 'n veșnicie. Ele nu-s în funcție de moda zilei sau a epocii. De aceea ele și cer haină cu mireasmă arhaică. Haina discursurilor politice de răspântie nu se potrivește pe trupul adevărurilor religioase.

4. Dacă e cu puțință numai, conferința religioasă — de altfel ca și celelalte conferințe — e bine să fie *rostită liber*, nu citită. Cuvântul liber e mai spontan, mai viu, mai comunicativ, mai intim; și merge mai la inimă. Pentru ca aceste avantajii ale cuvântului rostit să nu fie covârșite de eventualele lui metehne (expunere fragmentară, devieri dela subiect, stilizare neclară, întrebuintarea unor cuvinte nepotrivite, etc.), conferențiarul — dacă n'are suficiență rutină sau îndemănare în expunerea liberă, dacă deci nu este orator născut — să-și întocmească conferința în scris și să și-o învețe „pe de rost“. Și-atunci, paza bună îl fe-

rește de primejdia rea. Ori să-și pregătească măcar o schiță, după care să se călăuzească.

Rostirea conferinței se cade să trădeze convingere și evlavie și să fie făcută cu însuflețire — nu cu rigiditate academică sau cu moțătălă soporiferă. Numai elanul sincer trezește elan. Și nicătri nu este el mai necesar decât în domeniul misionarismului religios. Acest elan însă nu implică exagerată gesticulație de teatru, nici ur'o neobișnuită exuberanță de flori stilistice. El se vădește mai ales în privirea conferențiarului și în modulația vocii lui.

* * *

Aceste îndrumări sumare n'au pretenția de a face din cititorii lor niște meșteri ai misionarismului religios — oratori bisericesti. Iuzadar ar și avea-o. Căci după cum *nu* poetica face pe poeți, nici retorica nu face pe oratori. Totuși, aceasta din urmă are măcar darul de a feri pe profesioniștii cuvântului rostit de anumite greșeli și de a le întinde o punte mai netedă pentru împărtășirea gândurilor și simțămintelor omenești.

Adunarea generală dela Satu-Mare

În zilele de 13, 14 și 15 Septembrie 1935 s'a ținut adunarea generală a societății noastre la granița țării, la Satu-Mare. Zile de sărbătoare culturală de prima ordine.

Consfătuiri cu președinții de despărțăminte — discuții principiale, urmate de sfaturi practice — conduct etnografic, cu popor mult — ședințe festive și o alegere de comitet pe 5 ani — un concert reușit — iată activele acestei adunări generale, care numai spre cinste poate servi societății noastre.

Deoarece „Transilvania“ are să înregistreze momentele mai însemnate — lăsăm să urmeze aici următoarea dare de seamă.

Ședințe cu președinții despărțămintelor „Astrei“.

În prezenta adunării generale, din 13 Sept., s'a ținut o ședință cu președinții despărțămintelor. În ședință au fost reprezentate următoarele *despărțăminte*: Bihor, Brașov, București, Caraș, Carei, Cetatea-Albă, Chioar, Cluj, Copalnic-Mănăstur, Făgăraș, Jiu, Maramureș, Năsăud, Reghin, Satu-Mare, Sălaj, Săvârșin, Seini, Severin, Sibiu, Târnava-Mică, Tg. Lăpușului, Tg. Mureșului, Timișoara și Zlatna. Din *Comitetul central* au fost de față domnii: I. Agârbiceanu, Dr. Tib. Brediceanu, Dr. Vas. Ilea, Dr. Liviu Ionașu, Alexandru Lupeanu-Melin, Dr. Gh. Moga, Dr. Augustin Popa, Ilie Rusmir, Dr. Victor Stanciu, Dr. Cortolan Suctu și Dr. Ios. Stoichița.

Di președ. *Dr. Iuliu Moldovan*, anunță mai întâiu — cu regret — că dl *Dr. Iuliu Hațiegan*, reținut în Cluj, nu va putea să-și țină referatul despre „*Șoimii Carpaților*“ — amânându-l pentru o altă ocazie — și dăte apoi cuvântul dlui *Dr. Eugen Seleș*, care își citește referatul: Probleme cultu-

răle la grantşa apuseană". (Referatul îl află cetitorul într'alt loc al numărului de față.)

După lectură mulțumește dl președinte referentului pentru felul cum a tratat problema. Se impune o acțiune energetică din partea conducătorilor țării. „Astra“ promite și ea că își va intensifica propaganda culturală printr'un program bine stabilit.

S'a deschis discuția, la care au luat parte mai mulți oratori: dl director general al Minist. Instr. Publ., *Augustin Caliani*, a arătat că dl Ministru Dr. C. Angelescu intenționează să invite pe conducătorul „Astrei“ și pe alți factori competenți să se sfătuiască asupra măsurilor de luat în vederea ridicării culturale a populației românești din Ardeal și — în special — a regiunilor dinspre granița de vest. Dl *Dr. Eugen Nicoară* acuză politicianismul, ca pe marele vinovat, dacă problemele acestea nu se rezolvă mai repede. Roagă pe dl președ. să informeze pe M. Sa Regele despre situația de aici, ca guvernele să fie îndrumate, de orice nuanță politică ar fi ele, să-și facă datoria. Dl *Dr. Patriciu Țiucra* găsește, de asemeni, politicianismul de vină, în cea mai mare parte, chiar și între săteni, apoi pledează ca în regiune să fie numiți funcționari români conștiincioși și cu intenții bune. Dl *Dr. Atanasie Popa* remarcă chemarea pro-fimii și a tineretului în lupta culturală. Dl *Dr. Victor Stanciu* constată că nu trebuie să fim defecțioși, fiindcă tot s'a făcut mult pentru apărarea intereselor și a culturii românești pe aceste plaiuri. Dl *Tiberiu Mităr* arată spiritul naționalist, care domnește în Jugoslavia. Dl *Dr. I. Șter*, medic-primar la Casa cercuală, arată primejdțiile căsătoriilor mixte și cere o contrabalansare a propagandei la periferiile orașului, cu conferințe și șezători culturale. Dl colonel-general *Bardoși* vorbește despre rolul armatei și donează 2000 Lei pentru școlile lipsite de mijloace materiale din jud. Satu-Mare. Dl inv. *Vas. Niște* descrie activitatea învățătorilor și propune ca „Astra“ să înființeze în fiecare comună câte o societate de lectură și să țină serbări și șezători culturale pentru țărani. Dl *Iuliu Moisil* pledează pentru menținerea tradițiilor românești, a portului național și a cântecelor. Dl prof. *V. Scurtu* arată că minoritarii șvabi și-au salvat na-

ționalitatea sub regimul românesc, mai înainte fiind în pragul maghiarizării complete. Di inv. I. Codrea insistă asupra marelui primejdii a alcoolismului pe sate. Cârctumele sunt lăsate deschise și Dumineca. Cere închiderea lor, Duminecile și sărbătorii.

Ștrul vorbitorilor s'a încheiat cu cuvântarea d-lui președinte Dr. Iuliu Moldovan, care a arătat că nu trebuie să învinuim pe nimeni și că nu este chemarea noastră să criticăm. Activitatea pozitivă, culturală, este singura noastră misiune, aici, la graniță. Promite că va lansa un apel către autorități să sprijinească această acțiune, roagă pe președinți să citească și să răspândească revistele „Transilvania“ și „Revue de Transylvanie“ și închide ședința, mulțumind președinților de despărțământ pentru interesul arătat.

Ședința întâi a adunării generale s'a ținut în ziua de 14 Sept., după oficierea serviciului divin în amândouă bisericile românești, gr. ort. și gr. cat., în sala teatrului „Nottara“.

Di președ. Dr. Iuliu Moldovan a deschis adunarea la ora 11^{3/4}, având pe estradă, din membrii comitetului central, pe domnii: I. Agârbiceanu, Dr. Tiberiu Brediceanu, Dr. Vasile Ilea, Dr. Liviu Ionașiu, Alex. Lupeanu-Melin, Dr. Gh. Moga, Dr. Augustin Popa, Dr. Gh. Preda, Ilie Rusmir, Dr. Victor Stancu, Dr. Coriolan Suctu și Dr. Iosif Stochița.

Reprezentanți ai despărțămintelor au fost domnii: Desp. Bihor: Ștefan Mărcuș; Desp. București: Augustin Callani și Dr. Leonte Moldovan; Desp. Brașov: Dr. Nicolae Căliman și Dr. P. Nistor; Desp. Caraș: Ilie Rusmir; Desp. Carei: A. Coza; Desp. Cetatea-Albă: T. Iacobescu; Desp. Chioar: Al. Nilvan; Desp. Cluj: Dr. O. Spârchez; Desp. Copalnic-Mănăștur: T. Pascu; Desp. Făgăraș: Valeriu Literat; Desp. Iju: I. Niciu; Desp. Maramureș: Dr. V. Ilea; Desp. Năsăud: Iuliu Molsil; Desp. Reghin: Dr. Eugen Niccoară; Desp. Satu-Mare: Dr. Eugen Seleș; Desp. Sălaj: Leontin Ghergariu; Desp. Săvârșin: Petre Binchei și Păcurariu; Desp. Seini: Al. Brâncoveanu; Desp. Severin: Tiberiu Mităr; Desp. Sibiu: Dr. E. Ionașiu și Dr. Ios. Stochița; Desp. Târnava Mică: Alex. Lupeanu-Melin, canon. V. Macavelu și Gh. Dănilă; Desp. Tg. Lăpușului: Ștefan Gheța;

Desp. Tg. Murăș : Dr. I. Bozdog ; Desp. Timișoara : Dr. P. Țucra ; Desp. Zlatna : Ing. Popa.

Reprezentanții Biseriilor, autorităților civile și militare :
Pr. Sf. Sa *Arhiepiscopul Andreiu Crișanul*, repr. Bis. ort. rom. ;
Pr. Sf. Sa *Episcopul Dr. Alex. Rusu*, reprez. Bis. gr. cat. ;
Dr. Valer Pop, repr. guvernului, ministrul justiției ; *General Oprescu*, repr. armatei ; *Dr. Victor Stanciu*, repr. universităților, a soc. „Forul“, și al „Extensiunii universitare“ ;
Dr. Oct. Ardeleanu, prefectul județului ; *Ștefan Cherecheș*, primarul municipiului Satu-Mare.

Reprezentanții societăților culturale : Domnii : *Emanoil Bucușa*, reprez. „Fund. Cult. Regale“ ; *gen. Schina*, reprez. „Liga Culturală“ ; *Dr. G. Nandriș*, președ. „Asoc. Cult.“, din Bucovina ; *G. Lungulescu*, repr. Soc. „Antirevizioniste“ ;
Col. Bacaloglu, preș. soc. „Cele trei Crișuri“ ; *d-na Valeria Căliman*, repr. „Uniunii generale a Femeilor Române“ ; *T. Iacobescu*, repr. „Asoc. gen. a învăț. din România“ ; *Atanasie Popa*, repr. „Ofic. de educație a tineretului român“ ;
Docent Dr. L. Daniello, repr. revistei „Gând Românesc“ ;
Groșan Atanasiu, repr. studenților universitare din Sătmăr.

Reprezentanții presei : „Universul“ (*Simion Todică*) ; „Curentul“ (*Horea Gheorghijă*) ; „Frontul“ Satu-Mare (*Ioan Berişteac*) ; „Patria“ Cluj (*Augustin Stempel*) ; „Națiunea“, (*Vas. Netea*). *Și-au scuzat absența :* I. Pr. Sf. Sa *Mitrop. Ardealului*, *Dr. Nic. Bălan* ; I. Pr. Sf. Sa *Mitrop. Basarabiei Gurie* ; Pr. Sf. Sa *Episcopul Lugojului Dr. A. Niculescu* ; Pr. Sf. Sa *Episcopul Clujului Dr. Iuliu Hossu* ; Pr. Sf. Sa *Episcopul Caransebeșului, Dr. Vasile Lăzărescu* ; dl ministru *Alex. Lăpedatu*, *general I. Manolescu*, președ. „Caselor Naționale“, dl prorector și primar al municipiului Cluj, *Dr. Nic. Drăgan* ; președ. „Palatului Cultural“ din Turnu-Severin *Pompiliu Costescu* ; președ. „Tinerimii Române“ din București *Nae Dumitrescu* ; „Universitatea Liberă“ din București, *d-na Sabina Cantacuzino* ; dl *I. Simu*, membru în comit. centr., președ. desp. *Sft. Gheorghe și Constanța*, domnii *Petru Marcu I. și Ionescu*.

Și-au scuzat absența prin delegați speciali domnii miniștri : Titulescu și Nistor.

Afară de doamnele și domnii sus indicați a luat parte un foarte numeros public.

Di președ. *Dr. Iuliu Moldovan* a deschis adunarea cu vorbirea publicată în fruntea numărului de față. După cuvântare s'a expedit următoarea telegramă M. Sale Regelui Carol al II-a:

„Membrii Asociației Culturale Astra, întruniți în adunarea generală în Satu-Mare, îndreaptă cel dintâi gând al lor către Marele Voevod al culturii românești și președinte de onoare al Astrei, exprimând omagiile respectuoase de iubire și devotament, urându-I mulți și fericiți ani, pentru binele și prosperarea țării și neamului“.

Președinte Iuliu Moldovan.

Întreagă sala ovaționează în ploaie pe M. Sa Regele și familia domnițoare.

În numele *Bisericii ort. rom.* a vorbit Pr. Sf. Episcopul *Andrei Crișanul*, totodată ca reprezentant al I. Pr. Sf. Sale Mitropolitului Ardealului *Dr. Nicolae Bălan*. Oratorul a spus, între altele: „Biserica ortodoxă română din Ardeal, atâta vreme cât „Astra“ va înțelege să propage în poporul nostru o cultură călăuzită de credința în Dumnezeu și îndrumată în spiritul învățăturii lui Christos, a Cărui cruce ocrotește și umbrește adunarea de azi, noi, sl. jitorii altarelor, vom fi alături de toți cei ce ostensec în rândurile ei și vom continua să aprindem tămâia recunoștinței pe altarul ei“. Într'aceiaș sens a vorbit și P. Sf. Sa *Episcopul de Baia-Mare Dr. Alexandru Rusu*, în numele Bisericii românești din Blaj.

Ca reprezentant al guvernului a rostit o însuflețită cuvântare di *Ministru al Justiției Dr. Valer Pop*, descriind vreața studențimii române din Cluj, înainte de războiu, când numai sub aripile „Astrei“ a putut să lucreze; guvernul mașter neîngăduindu-i înființarea unei societăți studențești. Apoteozează „naționalismul creator“ și — în numele guvernului țării — înmânează suma de 100.000 de Lei în numerar, ca ajutor din partea guvernului, ca un început de sprijin pentru nevoile „Astrei“.

Au mai vorbit doamna și domnii: *gen. Oprescu*, în numele armatei, *Dr. Victor Stanciu*, în numele Universității

din Cluj, ca rector al soc. ort. române „Forul“ și al „*Extensiunii Universitare*“; dl *Emil Bucuța* (scuzând absența d-lui Dtm. Gusti) în numele „Fund. cult. Regale“; *gen. Schina* în numele „Ligii Culturale“; dl *G. Lungulescu* în numele „*Ligii antirevizioniste*“; dl *Dr. Gr. Nandriș*, în numele „*Societății pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina*“; d-na *Dr. V. Căliman*, în numele „*Uniunii generale a femeilor române*“, dl docent *Dr. L. Daniello*, în numele tineretului și a celor grupați în jurul revistei „*Gând Românesc*“; dl *Teodor Iacobescu*, în numele „*Asoc. generale a învățătorilor din România*“, (40.000 de învățători); dl *Atanasie Popa*, în numele „*Străjit Țării*“; dl *Dr. Eugen Nicoară*, în numele *despărțimintelor* Asociaștunit; dl *Atanasie Groșan* în numele *studențimii române din Sătmăr*.

În numele *județului Satu-Mare* a vorbit dl *Dr. Octavian Ardeleanu*, prefect, iar în numele municipiului dl *Ștefan Cherecheș*, primar. Oratorul municipiului a exprimat dorința ca adunările generale ale „*Astrei*“ să se țină în vit-torii 10—15 ani în orașele de pe la frontierele țării.

Seria vorbirilor s'a încheiat cu aceea a președintelui *despărț. Satu-Mare, Dr. Eugen Seleș*, care a mulțumit pentru deosebita cinste adusă *despărțământului* și a salutat pe toți cei sosiți, în special pe cei din mari *depărțări*.

Dl *președinte Dr. Iuliu Moldovan* a adus mulțumirile „*Astrei*“ tuturor oratorilor, tuturora, cari au adus omagiu și urări de bine „*Astrei*“, în scrisori sau telegrame, și a *prezentat raportul general al comitetului central pe anul 1934/35*, care a fost considerat de cett, apărând în Nr. 4 al „*Transilvaniei*“.

În *comisiunile de censurare* au fost aleși următorii d-ni, la propunerea d-lui *Leontin Ghergariu*:

1. *Comisia examinării raportului general*: Dr. Titu Demian, Dr. Eugen Nicoară, Dr. Nic. Căliman, A. Coza, Iuliu Molsil, Valeriu Literat și Leontin Ghergariu;

2. *Comisia pentru alegerea președintelui și comitetului central*: Dr. Victor Stancliu, Dr. Pompillu Nistor, Dr. Iosif Stotehița, Dr. V. Ilea, Dr. Liviu Ionaștu, Dr. Eugen Seleș, Dr. Titu Demian;

3. *Comisia pt. alegerea membrilor secțiilor științifice-literare*: Dr. Victor Stanciu, Ap. Zolog, docent Dr. L. Daniello, Dr. Tib. Bredtceanu;

4. *Comisia pentru modificarea statutelor și regulamentelor*: Dr. Liviu Ionașiu, Dr. I. Bozdog, Dr. Augustin Popa, Al. Lupeanu-Melin, prof. Barbu și jud. Huzum;

5. *Comisia cu înscrierea de membri noi*: S. Tămaș, Z. Spârchez, Dr. Oros, Dr. Dumbrăvțeanu.

Cu acestea s'a terminat ședința întâi.

Ședința a doua s'a ținut a doua zi, în 15 Septembrie, în fața unui numeros public.

Di președinte *Dr. Iuliu Moldovan*, salută pe membrul de onoare *di Dr. Alexandru Vaida-Voevod*, apoi se trece la ordinea de zi: rapoartele comisiunilor alese în ședința dintâi.

Raportul al *comisiunii pentru cenzurarea raportului general* a fost *di Dr. Titu Demian*. Raportorul a subliniat cu deosebită satisfacție convingerea comisiunii că cei dela conducerea „Astrei“ au înțeles pe deplin cerințele vremurilor nouă și că au încercat în anti din urmă să dea societății o nouă directivă, care să ducă spre o întărire și o ridicare a capitalului biologic național. Conducătorii au înțeles că poporul are nevoie de lozinci sănătoase și „Școalele țărănești“, cari au sporit din anul trecut, sunt o dovadă că lupta se dă cu succes pentru câștigarea culturii în păturile largi ale poporului. Comisia a luat, de asemenea, cu bucurie la cunoștință acțiunea pentru protejtierea elementului românesc din secuieme și află de foarte potrivit planul „Astrei“ de a înființa o „Regională Bănățeană“. Constatând o frățească colaborare între „Astra“ și alte societăți culturale românești — își exprimă dorința ca toate forțele culturale și naționale să fie unite în Ardeal sub aripel „Astrei“, spre a împiedeca fărâmițarea păgubitoare a forțelor. Ca încheiere cere raportorul — și adunarea generală primește, fără de nici o obiecțiune — ca să se ia act cu aprobare de raportul general, să se dea expresie durerii pentru pierderile, în membri și binefăcători, în decursul anului trecut, să se aprobe darea de seamă a comitetului central despre gestiunea financiară a anului 1934 și a a-

nului școlar 1934/35, a Internatului de fete, dându-se cuvenita descărcare și să se aprobe bugetul proiectat pe anul 1936.

Di președinte mulțumește d-lor vicepreședinți, d-lor membri în comitetul central și d-lor președinți ai despărțămintelor pentru sprijinul acordat d-sale de când se află la cârmă și roagă adunarea generală să încuviințeze ca di vicepreședinte Dr. Gh. Preda să conducă mai departe desbaterile ședinței și actul alegerii noului comitet pe 5 ani d-sa retrăgându-se din sală.

Di Dr. Liviu Ionașiu, raportorul comisiei pentru modificarea statutelor și regulamentului, a citit propunerile de modificare ale comitetului central, precum și schimbările propuse de către comisie.

Comisia a propus adunării generale primirea modificărilor cu excepția Art. 16 lit. a), care urmează să fie modificat în modul următor: 1. *La Statute*: „a) Alege dintre membrii „Asociațiunii“ pe timp de 5 ani pe președintele „Asociațiunii“ și 40 membri ai comitetului central, dintre cari cel puțin 15 cu locuința la sediul „Asociațiunii“. Din comitetul central fac parte, ca membri de drept, cei doi Mitropoliți, ca urmași ai marilor întemeietori ai „Asociațiunii“ și, ca vicepreședinți de drept, cu caracter onorific, președinții regionalelor „Asociațiunii“, iar, ca urmare a acestei modificări, să rămână la Art. 21 al Statutelor 6 în loc de 8 membri“, (Urmează unele amănunte.) După unele observări ale dlui T. Iacobescu — adun. gen. primește modificările propuse de către comitetul central, întregite cu schimbările propuse de către comisiune.

Comisiunea pentru înscrierea de membri va trimite lista direct comitetului central, prin despărțământ.

Raportorul comitetului de censori, di Dr. Nic. Căliman, constată că s'au găsit toate registrele de contabilitate ale „Asociațiunii“ și ale „Internatului de fete“ în ordine, deci se dă descărcarea cuvenită comitetului central și se aprobă proiectul de buget pe anul 1936.

Raportor al comisiei pentru alegerea membrilor activi ai Secțiilor științifice-literare a fost di prof. univ. Victor Stanciu. Adunarea generală a primit în întregime propu-

nerea comisiunii, alegând pe timp de 5 ani, pe următoarele doamne și următorii domni în Secții:

1. *Secția literară*, domnii: Sextil Pușcariu, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, Nicolae Drăgan, Ioan Agârbiceanu, Teodor Capidan, Șt. Bezdechi, T. Naum, Gh. Giuglea, Sept. Popa, Axente Bancu, Alex. Lupeanu-Melin, I. Breazu și I. Chinezu;

2. *Secția școlară*, domnii: I. Matetu, Vladimir Ghițonescu, Onisifor Ghițbu, Pavel Roșca, Mihail Zolog, C. Iencica, Silviu Țeposu, Ioan Moșotu, Petre Petrescu și Iul. Mator;

3. *Secția geografică și etnografică*, domnii: T. Meruștu, Romul Vula, Tr. Gherman, T. Morariu, Petre Suciu, V. Vătășianu, T. Filipescu și I. Mușlea;

4. *Secția social-economică*, domnii: Mihail Șerban, G. Moroianu, Seb. Bornemisa, I. Lăpedatu, Vas. Diatecu, E. Ciomac, N. Săulescu, D. Jinga, A. Goetman, I. Cloran, V. Părvulescu, I. Oțotu, C. Martinovici, I. Martalogu și I. F. Negruțu;

5. *Secția demografică și etno-politică*, domnii: Silviu Dragomir, Sabin Manoilă, Sabin Oprean, Lucian Boleaș, Petru Râmneanțu, Ionel Moga, Ștefan Manculea și D. D. Roșca;

6. *Secția istorică*, domnii: T. D. Păcăștan, I. Lupaș, Al. Lăpedetu, Ilie Datanu, Ștefaș Meteș, D. Teodorescu, Virgil Șotropa, C. Marinescu, Emanoil Panaitescu și Sebastian Stanca;

7. *Secția medicală și biopolitică*, domnii: Iuliu Hațeganu, Iuliu Moldovan, Alex. Vaida-Voevod, C. Tătar, Gh. Preda, Ilie Beu, E. Dantello, I. Gola, Martus Sturza, Vas. Ilea, O. Spârchez, Ios. Stoichița, O. Comșa, I. Făcăoaru și Pompiliu Nistor;

8. *Secția științelor naturale*, domnii: Victor Stancu, Alex. Borza, I. Popescu-Voitești, E. Racoviță, I. Prodan, A. Mator, E. Pop, Teodor Neș, Paul Sergescu și U. Bologa;

9. *Secția artistică*, domnii: Tiberiu Brediceanu, Zaharia Bârșan, Emil Isac, Cortolan Petran, Ionel Crișan, Ștefan Mărcuș, Cornel Medrea, Constantin Pavel, Sabin Drăgoiu și Augustin Bena;

10. *Secția juridică*, domnit: Iuliu Mantu, Valer Moldovan, I. Pap, A. Marta, Lucian Boreta, P. Poruștu, C. Negrea, I. Pop, Gh. Sofronie și L. Iacob;

12. *Secția feminină*, doamnele; Maria B. Batulescu, Maria Popescu-Bogdan, Catinea Andr. Bârseanu, Livia Bollă, Constanța Bogdan-Dulcă, Otilia Deleu, Elena Pop Hossu-Longin, Mărioara Șerban, Maria Cioban-Timișoara și Elena Actu.

Adun. gen. a primit în întregime propunerile comisiunii.

A urmat alegerea președintelui celui nou și a noului Comitet central. Dl Dr. Eugen Seleș, ca raportor al comisiei a anunțat că dl Dr. Iuliu Moldovan a fost propus din partea comisiei ca președinte. Adun. a ovaționat îndelung și a trimis o comisie de trei membri (dnii Tib. Brediceanu, Augustin Popa și Victor Stanclu) să invite pe nou-alesul președinte în sală. Adun. gen. alege în comitetul central, la propunerea comisiei, pe următorii domni:

Din Sibiu: V. Aron, protop. gr. cat.; Dr. Ilie Beu, medic; Dr. Vas. Bologa, cons. mitrop.; Dr. Lucian Boreta, avocat; Emilian Cioran, protop. gr. ort.; Nic. Colan, rectorul Acad. Teol.; I. Dăncilă, protoiereu milit.; Dr. Liviu Ionaștu, medic; Dr. Gh. Moga, medic-gen. în retr.; Petre Olariu, inv., președ. Asoc. inv.; Dr. Gh. Preda, insp. gen. san.; I. Sandu, dir. Școala normală; Dr. Iosif Stoihița, insp. gen. san.; Silviu Țeposu, insp. școl.; I. Vățășan, dir. „Albinei“.

Din Oradea: P. S. Sa Roman Ciorogariu, Episcop.

Din Cetatea-Albă: Teodor Iacobescu, inv.

Din Cluj: I. Agârbiceanu, canonic; Dr. Alex. Borza, prof. univ.; Dr. Nic. Drăgan, prof. univ.; Dr. Silviu Dragomir, prof. univ.; P. S. Sa Nicolae Ivan, Episcop; Dr. I. Lupaș, prof. univ.; Dr. Valer Moldovan, prof. univ.

Din Blaj: Iacob Popa, canonic; Alex. Lupeanu-Meltn, dir. de liceu; Dr. Augustin Popa, prof.; Ștefan Roștanu, canonic; Dr. Cortolan Suctu, prof.

Din Caransebeș: P. S. Sa Dr. Vasile Lăzărescu, Episcop; Dr. Cornel Corneanu, avocat.

Din București: Ștefan Pop, dir. de liceu.

Din Ciucea: Octavian Goga, publicist.

Din Sighet: Dr. Vas. Ilea, medic, dir. osp. alienați.

Din Baia-mare: P. S. Sa Dr. Alex. Rusu, Episcop.

Din Timișoara: Dr. Achim Milota, dir. Muzeulul Bă-nățean.

Din Lugoj: P. S. Sa Dr. Alex. Nicolescu, Episcop.

Din Chișinău: I. Peltvan, avocat.

Din Brașov: Dr. Voicu Nițescu, avocat.

Din Oravița: Ilie Rusmir, prof.

Din Sebeș: I. Simu, protopop.

În caz că prin alegerea președinților Secțiilor științifice-literare, cari sunt membri de drept al comitetului central, se vor ivi locuri vacante în comitetul central, s'a hotărât să fie cooptați domnii: *Dr. Eugen Nicoară și Dr. N. Căliman și Protop. Dăncilă.**)

În comitetul de censored, pe timp de un an, au fost re-aleși domnii: *Dr. Nic. Comșa, Dr. Gh. Proca, Constantin Popp, Romul Pop și Trandafir Preda.*

De *Dr. Gh. Preda* salută pe nou-alesul președinte *Dr. Iuliu Moldovan* și îi comunică cum că a fost ales în unanimitate președinte pe 5 ani, asigurându-l de toată dragostea și devotamentul comitetului central.

De *președinte Dr. Iuliu Moldovan* mulțumește adunării generale pentru alegere, promite că se va feri de orice ar putea crea disensiuni între membri acestei vechi instituții culturale, fie de natură politică, fie de natură confesională. Dsa mai declară că programul dsale este acela al principiilor de cari au fost însușeșiți creatorii societății „Astra“, va ști să-i apere prestigiul și existența față de orice l-ar periclita prestigiul, elanul pe terenul culturii românești. Oferă o sinceră colaborare tuturor societăților, cari doresc înaintarea și propășirea poporului nostru și face apel la spiritul de jertfă al publicului în vederea realizării scopurilor ei mărețe, culturale.

---

*) La propunerea dlui Gh. Preda, a hotărât adun. gen. ca din membri supleanți, dacă numărul membrilor din comit. central cu reședința în Sibiu ar fi mai mic decât cel prevăzut de statute, să se aleagă în primul loc păr. protop. mil. I. Dăncilă — ceea ce s'a și întâmplat în întâia ședință a comit. central.

Adun. gen. ovaționează pe nou alesul președinte.

Fixarea locului pentru ținerea adunării generale viitoare se va face din partea comit. central; verificarea proceselor verbale dela adun. gen. din partea membrilor sibieni.

Sfârșindu-se punctele din program a mulțumit dl președinte tuturor reprezentanților despărțămintelor, autorităților civile și militare, societăților culturale, precum și reprezentanților presei, apoi dlui prefect al jud. Satu-Mare și dlui primar al municipiului Satu-Mare — pentru prețioasele contribuții la reușita atât de frumoasă a manifestărilor acestora culturale.

* * *

Dăm aici și lista completă a **Conductului etnografic** dela Satu-Mare, conduct, care a reușit atât de bine, stărnind admirația tuturor. Laudă organizatorilor lui!

1. Cercetașii; 2. Școala de arte și meserii; 3. Industriașii; 4. Fabrica de vagoane; 5. Fabrica de cărucioare de copii mici; 6. Comuna Moșeni; 7. Comuna Negrești (cu tulinice); 8. Comuna Răcșă (cu „îmbălătul“); 9. Comuna Certeza; 10. Comuna Călinești (cu călărești-vânători); 11. Viile Satu-Mare („culesul viilor“, cu 10 bot); 12. Comuna Corod (cu „torsul cânepti“); 13. Comuna Culciul mare (cu „țesutul cânepti“); 14. Comuna Valea-Vinului (cu „culesul cucuruzului“); 15. Comuna Pomii (cu „culesul floarei soarelui“ și cu un cor mixt); 16. Comuna Aciuia (cu „nuntă“ și mireasă); 17. Comuna Tămaia; 18. Comuna Mediașul aurit (cu „șezătoare“); 19. Comuna Mădăraș (cu „secerișul“); 20. Comuna Baia mare (minerii, cu o fanfară proprie); 21. Comuna Tur (cu „șezătoare“ și casă țărănească); 22. Comuna Deda și 23. Comuna Idicel amândouă din desp. Reghin (cu „șezătoare“ și „călușari“).

* * *

În seara zilei de 13 Sept. s'a ținut ședința „Secției medicale și biopolitice“, la care au luat parte mulți medici din împrejurime, pe lângă cei din Satu-Mare și oaspeții veniți din depărtări. S'au citit două referate: unul al dlui docent Dr. G. Daniello despre „Valoarea propagandei igienice și tehnica ei“, celalalt al dlui inspector general sa-

nitar *Dr. Iosif Stoichiția* despre „*Ancheta sanitară, metode și rezultate*“ (în jud. Sibiu).

Secțiunile științifice-literare au ținut o *ședință festivă* în după-amiaza zilei de 14 Sept., în fața unui numeros public. Conferențiar a fost dl prof. *Ștefan Manciulea*, vorbind despre „*Românii și minoritățile etnice din Nord-Vestul țării*“. Conferențiarul a fost viu felicitat.

În seara zilei de 15 Sept. s'a dat în teatrul „*Nottara*“ un *concert simfonic* cu următorul program:

1. Imnul Regal (cor și orchestră),
2. Weber: „*Eurianthe*“, uvertură,
3. Tschaiikovsky; „1812“, uvertură solemnă,
4. Gh. Enescu: „*Poema Română*“.

Dirijor: Dl Sblt. Ioan Manole, șeful muzicii reg. 87 Inf.

Apoi s'a reprezentat „*Șezătoarea*“ compozitorului nostru: *Dr. Tiberiu Brediceanu*, în prezența autorului și având ca regisor pe dl *Bumbești*. Reușita serată muzicală s'a terminat cu o petrecere dansantă, obișnuită la adunările noastre generale.

(Deoarece *placa comemorativă*, ce urma să se desvelească la Băsești în memoria lui *Gh. Pop de Băsești*, încă nu e terminată, nici delegația dela adun. gen., cu menirea de a depune o coroană pe mormântul marelui luptător, n'a mai plecat.)

„Casa Luminei din Mehedinții“

(Cincisprezece ani de activitate culturală. 1919—1934. Publicat sub îngrijirea dlui prof. Al. Bărcăcilă, București, Tip. „Cultura“, Str. Câmpianeanu. 15 — 248 pag., cu 39 fotografii, fără de preț.)

Prefața, scrisă de directorul liceului „Tratan“, apreciatul și cunoscutul arheolog, dl Al. Bărcăcilă, ne lămurește asupra evoluției acestor 15 ani de activitate.

„Casa Luminei“ și-a propus să pregătească „atmosfera sufletească de întrecere spre bine“.

„Convocarea la ședința de constituire avea iscăliturile președintelui Ateneului local, dl Gr. Constantinescu, a comandantului garnizoanei, col. G. Anastasiu, a directorului liceului „Tratan“, dl Al. Bărcăcilă, și chema, între altele, astfel: „vom veni în atingere sufletească, vom avea schimburi de preocupări, deschizându-ne sufletul pentru a asculta glasul, gândirea și simțirea fiecăruia în ce privește binele societății noastre și felul cum fiecare din noi prinde câte un strop din râul cu creștere uriașă al civilizației mondiale; vom fi în câștig din această atingere fiecare din noi și cu noi întreaga societate; vom putea vedea aci că același suflet românesc îl avem cu toții, bietul suflet sfâșiat în lupte regretabile, când nu dăm drumul din el decât patimilor politice de cele mai multe ori de o clipă. *Fondul nostru sufletesc este altul: bun, bogat și la fel în noi toți*“.

Cu „o regularitate de nimeni turburată“ s’au ținut 15 serii de șezători culturale populare, începând cu 4 Ian. 1920. La început în sălile cele mai încăpătoare („Apollo“ și „Regal“) ale orașului, mai apoi în sala de conferințe și teatru a „Palatului Cultural“.

În statutele „Casei Luminei din Mehedinții“ e formulat *desideratul conferințelor publice astfel, la Art. 4 litera c):* „Comitetul va îngriji să organizeze pentru marele public conferințe și comunicări săptămânale, avându-se în vedere în deosebi aceia, cari au mai multă nevoie de lumină. Se vor căuta subiecte cu un fond bine precizat de cunoștințe potrivite cu pregătirea auditorilor, tinzând să sugereze convingerea că progresul societății se realizează prin munca fiecărui individ în parte, că risipa de vreme și de avere este dușman a progresului și a fericirii. Se vor mai căuta subiecte cu privire la pământul românesc“.

Fiindcă punctul acesta de vedere ne interesează, — insistăm aici, citând un pasagiu semnificativ al unui orator de forță, al entuziastului conferențiar prof. univ. *Dr. Victor Gomoiu*, care a ținut în fiecare an câte o conferință mult apreciată. Dsa și-a exprimat nedumeririle când e să se vorbească unui auditoriu ca cel din T.-Severin, în modul următor: — ...în să vă mărturisesc, că, dacă îndeplinirea acestei datorii este un lucru așa de plăcut inimii mele, apoi, chestiunea cea mai grea ce mi se pune de fiecare dată, este aceea a *formeii* cu care m'aș putea plăti mai bine — adică, *alegerea subiectului* pe care să-l tratez.

„În calitatea mea de chirurg, adică cu pregătirea pe care o am în această direcție, mi-ar fi mult mai ușor să vorbesc despre cutare metodă sau procedeu operator și ași fi cu atât mai mândru să vorbesc de una sau de toate invențiile mele chirurgicale, dar locul mi se pare nepotrivit, atât pentru una ca și pentru cealaltă. Ar părea poate mai interesant sau mai util — și s'ar zice, mai ușor de înțeles — dacă ași vorbi despre sifilis, tuberculoză ori cancer. Și neîndoios că atare conferință ar fi cu atât mai atrăgătoare dacă ar fi însoțită de protecțiuni, dar, în afară de riscul unei interpretări eronate a celor spuse, tratarea unor atari hotărâri în împrejurări ca cele de față, duce cu siguranță la următorul neajuns: — ori faci o expunere plastică pentru înțelesul *unora* și atunci este inevitabilă plictiseala *altora*, sau faci o expunere savantă, spre mulțumirea câtorva și atunci provoci desamăgirea celor mulți.

„Ori, tocmai această *dificultate în a alege subiectul potrivit majorității auditorului* face că adesea medicii, inginerii sau militarii tratează în conferințele publice, chestiuni, cari nu au nici o legătură cu specialitatea lor. Și mi-aduc aminte de un bătrân confrate, care, desamăgit de insuccesul unei conferințe despre microbi, a vorbit în urmă despre astronomie, despre nemurirea sufletului și altele la fel“.

Ideea de a aduna într'un volum schițele, ideile principale ale unor conferințe și de a publica unele din conferințe în întregime a reușit pe deplin „Casei Lumini“.

Avem astfel conferințe: din istorie și arheologie, din literatură, artă și filosofie, din medicină, din religie și morală, din chimie, fizică, geografie, matematică, din sociologie și economie politică, etc. Ar duce prea departe să specificăm aici și să ne oprim la unele din ele — e de ajuns dacă însemnăm că unele conferințe au fost rostită de domnii: prof. Bărcăciulă Al., d-na Cantacuzino Alexandrina, prof., Daicovici C., prof. Dragomirescu M., prof. Fortunescu D. C., prof. Giurescu C. C., prof. Gomoiu Viet., prof. Ionescu-Șișești Gh., prof. med. Jianu I., prof. med. Minovici

N., prof. Moisil C., prof. Oprescu Gh., prof. Paulian St. I., prof. Rădulescu-Motru, arhim. Scriban Iuliu, publ. Șeicaru Pamfil, prof. Sergescu Petre, prof. Simionescu I., prof. Tâfrali O., prof. Țițeica Gh., etc.

O idee norocoasă a fost și aceea de a aduce în facsimil unele din programe, ca model. Programul șezătorilor, cari se țin „Duminea și într'alte sărbători religioase și naționale, la ore, cari să nu împiedice frecventarea bisericii“, se compune astfel : muzică, conferințe, muzică, producțiuni literare, uneori jocuri naționale sau teatru.

Indemnăm cu toată insistența pe conferențiarul nostru să-și procure acest minunat volum, împodobit și cu 39 fotografii (regiuni pitorești, costume naționale, localități istorice, etc.)

Fie ca „toga virilă“, de care vorbește dl Bărcăcilă, ca pasionat arheolog, „toga virilă“, îmbrăcată de „Casa Lumii din Mehedinți“ să fie purtată spre mulțumirea tuturora l...

Către despărțămintele noastre.

Dorind a înfățișa în buletinul nostru o oglindă cât mai vie a activității despărțămintelor noastre județene, de plasă și a cercurilor culturale, facem un călduros apel la conducerea lor spre a ne trimite regulat — la fiecare două luni când apare „Transilvania“ — rapoarte conținând evenimentele mai de seamă ce s'au petrecut în acest răstimp în cadrul lor, conferințe, șezători, serbări, concerte, reprezentații teatrale, sau orice altfel de manifestări de acest fel. Vom înregistra astfel în mod amănunțit întreg freământul de lucru al despărțămintelor noastre, cari au posibilitatea să li se cunoască activitatea cu mult înaintea Raportului general anual.

Va fi în același timp un bun mijloc de reciprocă informație asupra muncii ce depun, manifestările dintr'un despărțământ putând sugera activități de același fel altuia.

Spre a fi la timp primite, dările de seamă ce solicităm urmează a fi trimise cu cel puțin 3 săptămâni înainte de aparițiunea „Transilvaniei“, ce se produce la sfârșitul fiecărui bimestru. Pentru Nr. 6 dar, așteptăm rapoartele despărțămintelor până pe la 7 Decembrie c.

Redacția „Transilvaniei“.